

Stand van zaken stedelijke wateropgave

- 0-meting -

Mei 2005

Colofon

Samenstelling

Vormgeving binnenwerk

Druk

Sector Document Processing, VNG

SGBO

Onderzoeks- en Adviesbureau van de
Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Postbus 30435
2500 GK Den Haag

SGBO 5810

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van SGBO.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. SGBO kan echter niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Inhoudsopgave

blz.

Managementsamenvatting	1
1 Inleiding	4
1.1 Onderzoeksvragen	6
1.2 De opzet van het onderzoek	7
1.3 Leeswijzer	7
1.4 Respons	7
2 Het stedelijk waterplan	8
3 De stedelijke wateropgave oppervlaktewater	15
3.1 Fase en knelpunten in de bepaling van de omvang	16
3.2 Maatregelen: gepland en in uitvoering	21
4 De stedelijke wateropgave riolering	28
4.1 Afvalwater buitengebied	29
4.2 Afvalwaterakkoord	33
4.3 Riooloverstorten	36
4.4 Hemelwater	40
4.5 Stedelijk grondwater	42
5 Conclusies	44
5.1 Het schrijven van een stedelijk waterplan	44
5.2 De stand van zaken in de stedelijke wateropgave oppervlaktewater	44
5.3 De stand van zaken in de stedelijke wateropgave riolering	45
5.4 De stand van zaken in de stedelijke wateropgave	45
5.5 Aanbevelingen	46
6 Bijlage 'De vragenlijst'	49
7 Bijlage 'NBW en de stedelijke wateropgave'	84

Managementsamenvatting

Achtergrond van het onderzoek

In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) is de afspraak gemaakt dat de VNG zorgdraagt voor een jaarlijkse voortgangsrapportage over de stedelijke wateropgave. De onderliggende rapportage geldt als nulmeting stedelijke wateropgave en beschrijft de stand van zaken bij gemeenten tot het eerste kwartaal van 2005. De rapportage is het resultaat van een door 246 gemeenten (52.7%) ingevulde vragenlijst stedelijke wateropgave. De responsgroep kan als representatief worden beschouwd ten opzichte van alle Nederlands gemeenten. Via een in medio 2006 te presenteren vervolgrapportage, zal de VNG de voortgang in het realiseren van de stedelijke wateropgave in beeld brengen..

Vragenlijst

De rapportage beschrijft de voortgang bij het opstellen van stedelijke waterplannen, geeft de stand van zaken bij het proces om de stedelijke wateropgave in beeld te brengen en geeft een beeld van de grootte van lokale opgaven die samenhangen met de huidige gemeentelijke rioleringszorgplicht en de toekomstige verbrede gemeentelijke rol in het kader van het nieuwe wetsvoorstel gemeentelijke watertaken. Hierbij werd tevens het gebruik van de handreikingen afvalwaterakkoord en waterplan geëvalueerd die de VNG de afgelopen anderhalf jaar samen met de Unie van Waterschappen (UvW) heeft opgesteld.

Bij het opstellen van deze handreiking ontstond in de eerste plaats discussie over de definitie van het begrip stedelijke wateropgave. Hiervan bleek geen definitie aanwezig te zijn, ook niet in het NBW. Vervolgens deed zich de vraag voor hoe de rollen en verantwoordelijkheden van gemeenten en waterschappen bij de stedelijke wateropgave liggen en welke relatie tussen hen aanwezig is bij de nieuwe verbrede gemeentelijke watertaken. Hoewel tussen de beide opgaven een verband kan bestaan, is er voor gekozen een onderscheid te maken tussen de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en de stedelijke wateropgave riolering.

Onderscheid wateropgaven

Hierbij beschouwen wij de *stedelijke wateropgave oppervlaktewater* als de regionaal geregisseerde wateropgave die met name aan oppervlaktewater is gerelateerd en waarover in het NBW afspraken zijn gemaakt. De waterschappen zijn regisseur van dit proces en hebben daarbij belangrijke verantwoordelijkheden als het opstellen en toetsen van normen voor watersystemen en het daaruit onderbouwen van een ruimteclaim voor water. De gemeente maakt op basis van deze ruimteclaim vervolgens een integrale ruimtelijke afweging. De *stedelijke wateropgave riolering* is de lokaal geregisseerde wateropgave die vooral aan de riolering is gerelateerd. Deze opgave heeft verder betrekking op de afvoer van regenwater van verhardingen en de aanpak van grondwaterproblemen in het bebouwde gebied. De beide opgaven verschillen aldus van elkaar in aanleiding, aard van het probleem, regisseur, het aangrijpingspunt van de maatregelen en de positionering in de gemeentelijke organisatie:

Kenmerk	Stedelijke wateropgave oppervlaktewater	Stedelijke wateropgave riolering
Aanleiding	NBW-afspraak	Lokale bestuurlijke analyse
Aard van het probleem	Overstromings- en veiligheidsrisico	Kans op overlast
Regierol	Waterschap	Gemeente
Soort maatregelen	Aan oppervlaktewatergerelateerd	Aan riolering gerelateerd
Positionering in gemeentelijke organisatie	Ruimtelijke ordening	Riolering

Hoewel er in de praktijk veelal een verband bestaat tussen de beide wateropgaven, is er om deze redenen in zowel de vragenlijst als de rapportage voor gekozen daartussen een onderscheid te maken. Daarbij was ook met name bij de VNG een behoefte aanwezig om ook een beeld te krijgen van de stand van zaken rioleringszorg. Dit mede tegen de achtergrond van het nieuwe wetsvoorstel gemeentelijke watertaken en de Kaderrichtlijn water.

Stand van zaken stedelijke wateropgave

Oppervlaktewater

Uit de vragenlijst blijkt dat sinds 2000 in 40% van de gemeenten maatregelen zijn genomen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. De meest genomen maatregel blijkt het maken van extra ruimte voor water te zijn. 45% van de gemeenten heeft ten minste een begin gemaakt met het opstellen van een waterplan. 24% van de gemeenten heeft reeds een waterplan. Gemeenten boeken dus voortgang in het formuleren van waterbeleid en het nemen van maatregelen om de kans op waterproblemen te verminderen. Hoewel gemeenten voortgang boeken, doen zich in de praktijk nog een aantal onduidelijkheden voor.

In de eerste plaats heeft er in de helft van de gevallen nog geen contact plaatsgevonden tussen waterschappen en gemeenten over vraagstukken rondom ruimte voor water. Ook blijkt dat gemeenten nog onvoldoende bekend zijn met het begrip stedelijke wateropgave. Daarbij bestaat bij gemeenten onduidelijkheid over de eigen rol en verantwoordelijkheden, en die van het waterschap. Dit resulteert in het gegeven dat er voor veel gemeenten nog geen kwantificeerbaar beeld bestaat van de grootte van de stedelijke wateropgave, de maatregelen die in dat verband genomen moeten worden en de financiële consequenties daarvan. Op dit moment kan er dus nog geen landelijke schatting worden gemaakt van de grootte van de stedelijke wateropgave.

Riolering

Op basis van een lokale probleemgestuurde aanpak en bestuurlijke risico-analyse, bepalen gemeenten hun maatregelenpakket in het kader van de stedelijke wateropgave riolering. Zo doen zich momenteel in 60% van de gemeenten grondwaterproblemen voor en in 30% van de gemeenten regenwaterproblemen. Hierbij neemt 38% van de gemeenten maatregelen om grondwaterproblemen te bestrijden en 15% om regenwaterproblemen te verminderen. De verwachting is dat het aantal gemeenten dat maatregelen neemt verder zal toenemen wanneer er sprake zal zijn van een meer formele gemeentelijke rol daarbij (zoals voortvloeit uit het wetsvoorstel gemeentelijke watertaken). Ook worden er thans door gemeenten diverse maatregelen genomen om het rioleringsstelsel te verbeteren. In 37% van de gemeenten is in samenwerking met het waterschap een optimalisatiestudie uitgevoerd om inzicht te krijgen in de meest doelmatige investeringen in riolering en zuivering. In 2010 verwachten de meeste gemeenten de basisinspanning riooloverstorten te hebben gehaald. Deze kostbare investeringsoperatie is gericht op het verkrijgen van meer rioleringscapaciteit en levert dus ook een bijdrage aan het oppakken van de totale stedelijke wateropgave. Ook blijkt dat de

afvalwateropgave in het buitengebied vordert. Bij de panden waar thans nog zonder voorzieningen wordt geloosd, legt de gemeente in bijna 50% van de gevallen riolering aan. In 35% van de gevallen wordt een individuele voorziening getroffen. Bij 15% van de panden moeten (nog) maatregelen genomen worden. Het nemen van maatregelen is een verantwoordelijkheid van de lozer, tenzij de gemeente van de provincie geen vrijstelling van de zorgplicht heeft gekregen. Ook kan de gemeente er voor kiezen om de verantwoordelijkheid voor een individuele afvalwatervoorziening van de lozer over te nemen.

Aanbevelingen

Uit de stand van zaken kan geconcludeerd worden dat er een gestage groei te zien is in de praktijk ten aanzien van het opstellen van stedelijke waterplannen en het oppakken van de stedelijke wateropgave riolering. Ten aanzien van het in beeld brengen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater moet nog een flinke stap gezet worden. Via een in medio 2006 te presenteren vervolgrapportage, zal de voortgang in beeld worden gebracht.

Om het gezamenlijke proces van waterschappen en gemeenten naar het in kaart brengen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater te stroomlijnen, is naar onze mening nadere communicatie naar en nadere facilitering van gemeenten en waterschappen noodzakelijk:

- De onduidelijkheid over de rollen en verantwoordelijkheden van waterschap en gemeente bij het bepalen van de stedelijke wateropgave dient weggenomen te worden. Ook dient het contact tussen gemeente en waterschap hierover dient geïntensiveerd te worden. Hiertoe dient een handreiking stedelijke wateropgave ontwikkeld te worden waarin het begrip stedelijke wateropgave nog eens nader gedefinieerd wordt en waarin de rollen van gemeente en waterschap worden beschreven. Deze handreiking moet het contact tussen waterschap en gemeenten over de stedelijke wateropgave stimuleren en het proces om de stedelijke wateropgave in beeld te brengen en eventuele maatregelen te nemen te faciliteren.
- De onduidelijkheid over de effecten van maatregelen op de grootte van de stedelijke wateropgave dient te worden weggenomen. Er is in de praktijk behoefte aan een “quick-scan” stedelijke wateropgave waarin oppervlaktewater, grondwater, regenwater en riolering in gezamenlijkheid worden beschouwd. Met een dergelijk rekenmodel dient de grootte van de stedelijke wateropgave en de bijdrage van maatregelen daaraan, gekwantificeerd te kunnen worden. De “quick-scan” is daarmee een centraal opgesteld instrument, dat door de lokale partijen gebruikt kan worden als hulpmiddel om de totale stedelijke wateropgave meer inzichtelijke te krijgen.

1 Inleiding

Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) bevat een groot aantal afspraken over de taken van de vier overheden om er voor te zorgen dat in 2015 het watersysteem in Nederland op orde is gebracht. Hiermee moeten overstromingsrisico's en kansen op (ernstige) wateroverlast worden geminimaliseerd. Kern van de afspraken is dat er meer ruimte in het landelijk en stedelijk gebied moet worden gevonden om het extra wateraanbod, dat in de komende jaren wordt verwacht, (tijdelijk) vast te houden en te bergen en waar nodig de waterafvoer te verbeteren. Een aantal afspraken heeft betrekking op de zogenoemde stedelijke wateropgave. In dit verband gelden de volgende afspraken:

- De gemeenten stellen in de periode tot uiterlijk medio 2006 stedelijke waterplannen op. Zij stellen deze plannen op met de waterschappen, voorzover een gemeente en het waterschap dat uit het oogpunt van tenminste de wateroverlastproblematiek samen noodzakelijk vinden. VNG en UvW stellen hiervoor een format op (artikel 4.13).
- De VNG draagt zorg voor de (jaarlijkse) voortgangsrapportages en daarmee voor de monitoring met betrekking tot de stedelijke wateropgave (artikel 20.9).

Naar aanleiding van deze laatstgenoemde afspraak heeft de VNG aan SGBO opdracht gegeven om de eerste voortgangsrapportage van de stedelijke wateropgave op te stellen.

Het rapport wat nu voor u ligt bevat hiervan de resultaten.

In het NBW wordt geen definitie gegeven van de stedelijke wateropgave (zie bijlage 2: NBW en de stedelijke wateropgave). Om de stand van zaken te kunnen meten van de stedelijke wateropgave, is het in het kader van dit onderzoek nodig om de stedelijke wateropgave te definiëren.

Definitie stedelijke wateropgave¹

De stedelijke wateropgave is in dit rapport gedefinieerd als de opgave die in een gemeente benodigd is om in het bebouwde gebied in 2015 wateroverlast te voorkomen. Hierbij wordt in de rapportage een onderscheid gehanteerd naar:

- de stedelijke wateropgave oppervlaktewater
- de stedelijke wateropgave riolering

Stedelijke wateropgave oppervlaktewater

De stedelijke wateropgave oppervlaktewater vloeit voort uit het NBW en is er op gericht om het stedelijk watersysteem op orde te hebben in 2015 en vervolgens op orde te houden richting 2050 zodat problemen als gevolg van oppervlaktewater dat buiten zijn oevers treedt zoveel mogelijk worden voorkomen. Het creëren van extra ruimte voor water speelt hierin een belangrijke rol. De waterschappen zijn regisseur van dit proces: zij leveren in eerste instantie inbreng via het opstellen en toetsen van normen voor watersystemen. Daarmee kunnen zij een ruimteclaim voor water onderbouwen die vervolgens integraal door de gemeente wordt afgewogen.

Samenvattend kenmerkt de stedelijke wateropgave oppervlaktewater zich door het volgende:

¹ De definities die in dit onderzoek zijn gebruikt, zijn opgesteld door de onderzoekers ten behoeve van een operationalisatie van het begrip stedelijke wateropgave. Wanneer dat opportuun is, kan deze definitie ook voor andere doeleinden worden ingezet. De onderzoekers hebben echter niet geprobeerd om een voor alle situaties en doeleinden sluitende definitie te formuleren.

- Aanleiding: Afspraak uit het NBW;
- Aard van het probleem: Overstromings- en veiligheidsrisico
- Procesregie: Waterschappen;
- Soort maatregelen: Aan oppervlaktewater gerelateerd;
- Positionering in de gemeentelijke organisatie: Ruimtelijke ordening.

Stedelijke wateropgave riolering

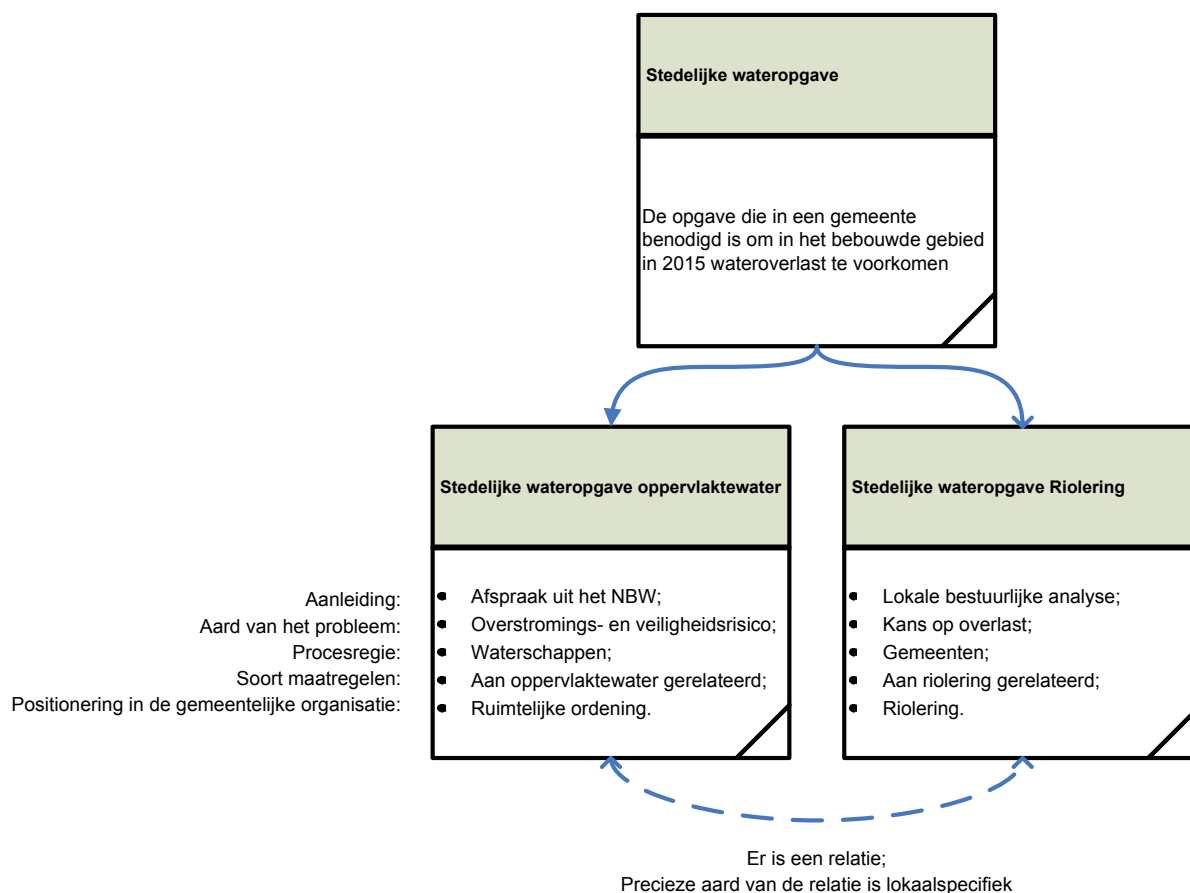
Hierbij is sprake van waterproblemen die worden veroorzaakt door een (tijdelijk) te beperkte afvoer van regenwater dat valt op verharde oppervlakken en door te hoge of te lage grondwaterstanden. Hierbij is doorgaans geen sprake van een veiligheidsrisico, maar wel van overlast. De afweging of en tegen welke overlast maatregelen worden genomen vindt plaats door middel van een lokale bestuurlijke analyse.

Samenvattend kenmerkt de stedelijke wateropgave riolering zich door het volgende:

- Aanleiding: Lokale bestuurlijke analyse;
- Aard van het probleem: Kans op overlast;
- Procesregie: Gemeenten;
- Soort maatregelen: Aan riolering gerelateerd;
- Positionering in de gemeentelijke organisatie: Riolering.

In de praktijk is er een relatie tussen beide soorten wateropgave. De grootte van deze relatie hangt in de eerste plaats af van lokaal-specifieke omstandigheden. In de tweede plaats is de grootte van deze relatie in de praktijk vaak ook niet exact bekend vanwege het ontbreken van een integraal model dat de praktijk kan loslaten op de lokaal-specifieke situatie en waardoor de grootte van de relatie meer inzichtelijk wordt.

Schema 1 Definitie van het begrip “stedelijke wateropgave”

1.1 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen bestaan uit een hoofdvraag en een aantal deelvragen. De antwoorden op de deelvragen geven samen het antwoord op de hoofdvraag.

Hoofdvraag:

Wat is de stand van zaken in gemeenten in Nederland wat betreft de stedelijke wateropgave?

Deelvragen:

1. Wat is de stand van zaken in Nederland bij het opstellen van stedelijke waterplannen?
2. Wat is de stand van zaken bij de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?
3. Wat is de stand van zaken bij de stedelijke wateropgave riolering?

1.2 De opzet van het onderzoek

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, is aan ambtenaren die bij gemeenten verantwoordelijk zijn voor het beleid op het gebied van water een vragenlijst voorgelegd. Deze vragenlijst bevat 32 vragen (zie ook de bijlage) over de (aanpak van de) stedelijke wateropgave.

Alle gemeenten zijn gevraagd om aan het onderzoek deel te nemen. Dit is gedaan via een VNG-ledenbrief en een publicatie op de website van de VNG. Na de ledenbrief zijn er twee herinneringen geweest: één schriftelijke en één per email.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is ingedeeld in een aantal hoofdstukken:

Het tweede hoofdstuk gaat over de stedelijke waterplannen. Het derde gaat over de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. Het vierde hoofdstuk gaat over de stedelijke wateropgave riolering, oftewel de zogenoemde lokale wateropgave. In het vijfde hoofdstuk komen de conclusies aan bod: de onderzoeksvragen worden beantwoord.

In de bijlage 1 vindt u de vragenlijst die aan iedere gemeente is voorgelegd.

Bijlage 2 gaat in op hetgeen in het NBW staat vermeld over de (definiëring van) de stedelijke wateropgave.

1.4 Respons

De totale respons bedraagt 246 gemeenten. Dit is 52,7% van het totaal aantal gemeenten.

De verdeling van de respons over groepen naar gemeentegrootte, is (zie tabel 1):

Tabel 1 Verdeling van de respons naar gemeentegrootte

Gemeentegrootte klasse	Aantal respondenten	# gemeenten in de betreffende klasse	Responsverhouding in de klasse
0-10.000 inwoners	29	69	42%
10-20.000 inwoners	85	155	55%
20-50.000 inwoners	93	178	52%
50-100.000 inwoners	22	40	55%
meer dan 100.000 inwoners	17	25	68%
Totaal	246	467	53%

Hoewel grotere gemeenten wat oververtegenwoordigd zijn ten opzichte van de groep kleinste gemeenten, zijn de resultaten uit dit onderzoek generaliseerbaar naar alle Nederlandse gemeenten.

De responsverhouding gemeten naar het aantal inwoners is 60,3%².

² Dit betekent dat de gemeenten die de enquête hebben ingevuld gezamenlijk 60,3% van de Nederlandse bevolking als inwoners hebben. Peildatum 01-01-2004

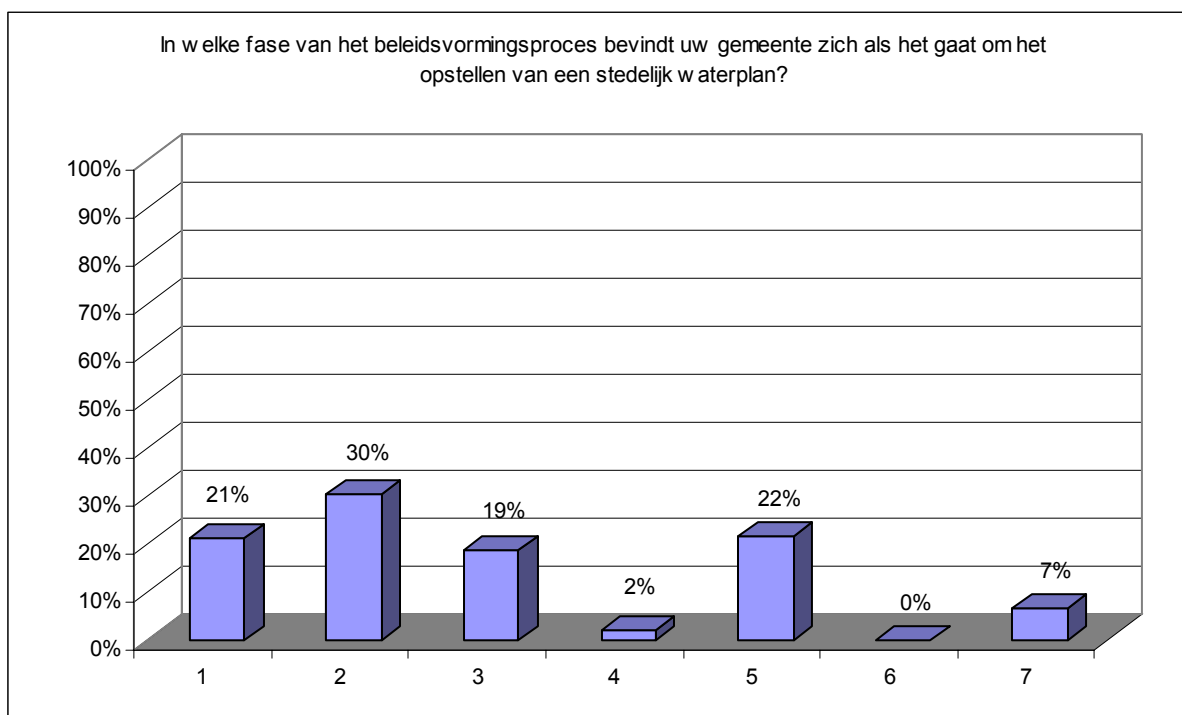
2 Het stedelijk waterplan

Dit hoofdstuk gaat in op het stedelijk waterplan: hoever zijn gemeenten in het opstellen hiervan? Waarom wordt het al dan niet opgesteld? Van welke expertise wordt gebruik gemaakt tijdens het opstellen van een waterplan? Met welke partijen wordt samengewerkt? En tegen welke knelpunten wordt aangelopen bij het opstellen?

In het NBW is afgesproken dat gemeenten in de periode tot uiterlijk medio 2006 samen met het waterschap stedelijke waterplannen opstellen en dat dit gebeurt voorzover een gemeente en waterschap dat uit het oogpunt van tenminste de wateroverlastproblematiek samen noodzakelijk vinden. De VNG heeft conform een andere afspraak uit het NBW op 4 juni 2004 per ledenbrief (nr. 04/71) een handreiking stedelijk waterplan het land in gestuurd om het opstellen van waterplannen te stimuleren en te faciliteren. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat de vorm van een waterplan moet aansluiten bij de lokale problematiek en behoefte. In de handreiking wordt er van uitgegaan dat het stedelijk waterplan een strategisch plan is met daarin een visie en een aantal inhoudelijke modules waarin eventueel maatregelen worden opgenomen met betrekking tot het stedelijk waterbeheer. De handreiking geeft aan dat het stedelijk waterplan een geschikt instrument is om de stedelijke wateropgave in te beschrijven.

Figuur 1 geeft een beeld van de fase waarin gemeenten zich bevinden in het opstellen van een stedelijk waterplan. Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk.

Figuur 1 Fase van het beleidsvormingsproces waarin de gemeenten zich bevinden bij het opstellen van een stedelijk waterplan

Legenda:

1	Er is geen beleidsvoornemen om een stedelijk waterplan op te stellen
2	Er is een beleidsvoornemen om een stedelijk waterplan op te stellen, maar er is nog niet begonnen met het opstellen daarvan
3	Het stedelijk waterplan wordt momenteel opgesteld
4	Het stedelijk waterplan is vastgesteld, maar het beleid wordt momenteel nog niet uitgevoerd
5	Het stedelijk waterplan is vastgesteld en het beleid wordt momenteel uitgevoerd
6	Het stedelijk waterplan is vastgesteld en het beleid is gerealiseerd
7	Anders

Uit de figuur blijkt dat in 45³% van de gemeenten een begin is gemaakt met het opstellen van een waterplan, hier een eind in is gevorderd, of zelfs al is begonnen met de uitvoering van maatregelen op basis van het plan.

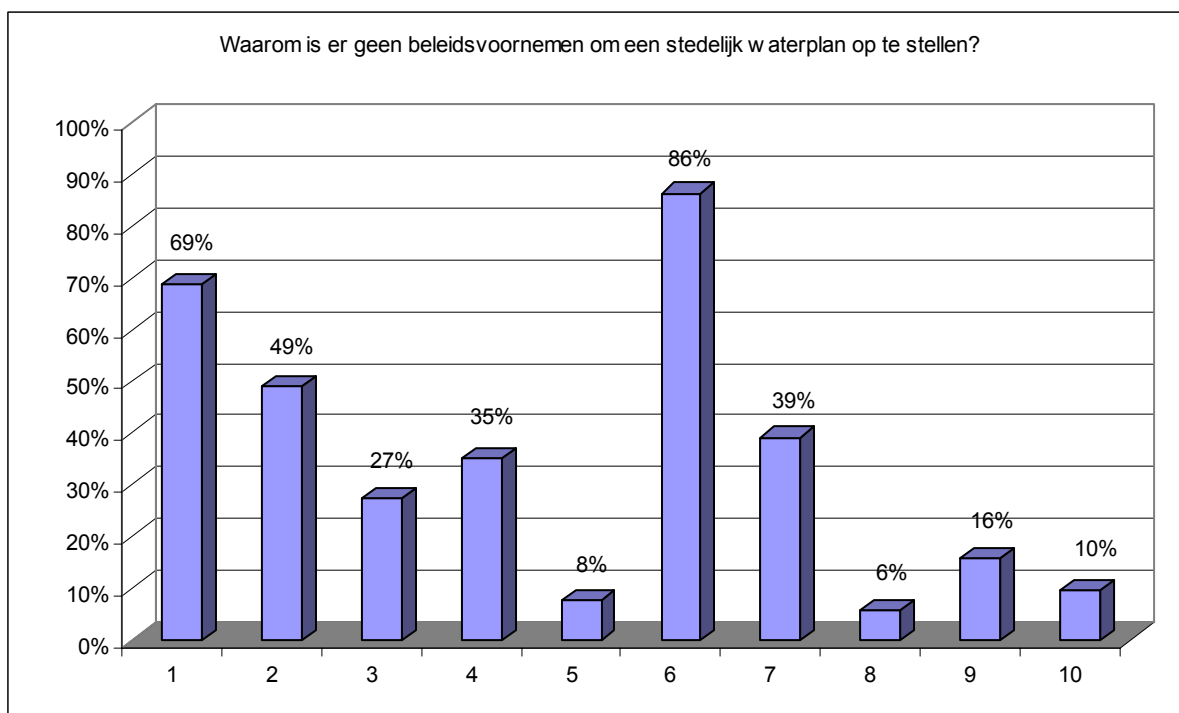
In 21% van de gevallen is echter nog geen voornemen om een dergelijk plan op te stellen. In 29% van de gemeenten is dit beleidsvoornemen er wel, maar is nog niet begonnen.

De categorie "anders" is samengesteld uit zeer diverse items, waarvan er niet één is die duidelijk vaak genoemd wordt.

Aan de gemeenten waarin geen voornemen is om een stedelijk waterplan op te stellen, is gevraagd wat daarvan de redenen zijn (meerdere antwoorden waren mogelijk) (zie figuur 2).

³ Deze groep is samengesteld uit categorie 3,4, 5 en 6 en een gedeelte van 7 (5 van de 18 gemeenten hebben hier als toelichting aangegeven dat zij tenminste een start hebben gemaakt met het opstellen).

Figuur 2 Redenen voor het ontbreken van een beleidsvoornemen om een stedelijk waterplan op te stellen.

Legenda:

1	Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op ambtelijk niveau
2	Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op bestuurlijk niveau
3	Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij het waterschap
4	Er is onvoldoende personele capaciteit bij de gemeente
5	Er is onvoldoende personele capaciteit bij het waterschap
6	Er is geen prioriteit bij de gemeente op ambtelijk niveau
7	Er is geen prioriteit bij de gemeente op bestuurlijk niveau
8	Er is geen prioriteit bij het waterschap
9	Er zijn te weinig financiële middelen bij de gemeente om een plan te maken en de maatregelen uit te voeren
10	Anders

Uit figuur 2 blijkt dat de reden voor het ontbreken van een beleidsvoornemen voornamelijk te maken heeft met een gebrek aan ambtelijke prioriteit (in 86% van de gemeenten waar nog geen beleidsvoornemen is, speelt dit een rol) respectievelijk het ontbreken van een acuut probleem op ambtelijk niveau (in 69% van de gemeenten waar nog geen beleidsvoornemen is).

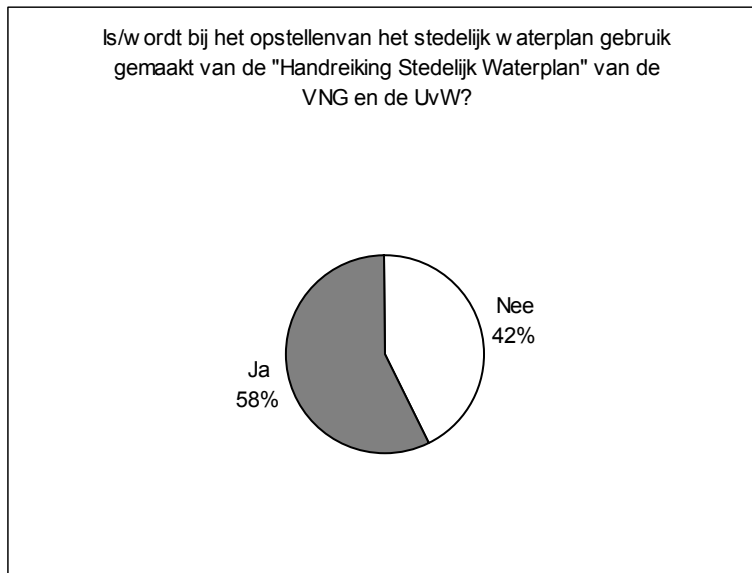
Het bestuurlijke niveau speelt een duidelijk minder belangrijke rol in de vraag waarom er geen beleidsvoornemen is.

Indien er geen beleidsvoornemen is, ligt volgens de respondenten maar in een beperkt (27%) aantal gevallen een knelpunt bij het waterschap.

De categorie 'anders' bestaat uit zeer diverse items waarvan er geen is die vaker genoemd wordt.

Aan de gemeenten die wel een beleidsvoornemen hebben om een stedelijk waterplan op te stellen, dit momenteel opstellen of dit reeds hebben opgesteld, zijn de vragen gesteld die in de rest van dit hoofdstuk behandeld worden:

Figuur 3 De mate waarin bij het opstellen van een stedelijk waterplan gebruik wordt gemaakt van de "Handreiking Stedelijk Waterplan" van de VNG en UvW

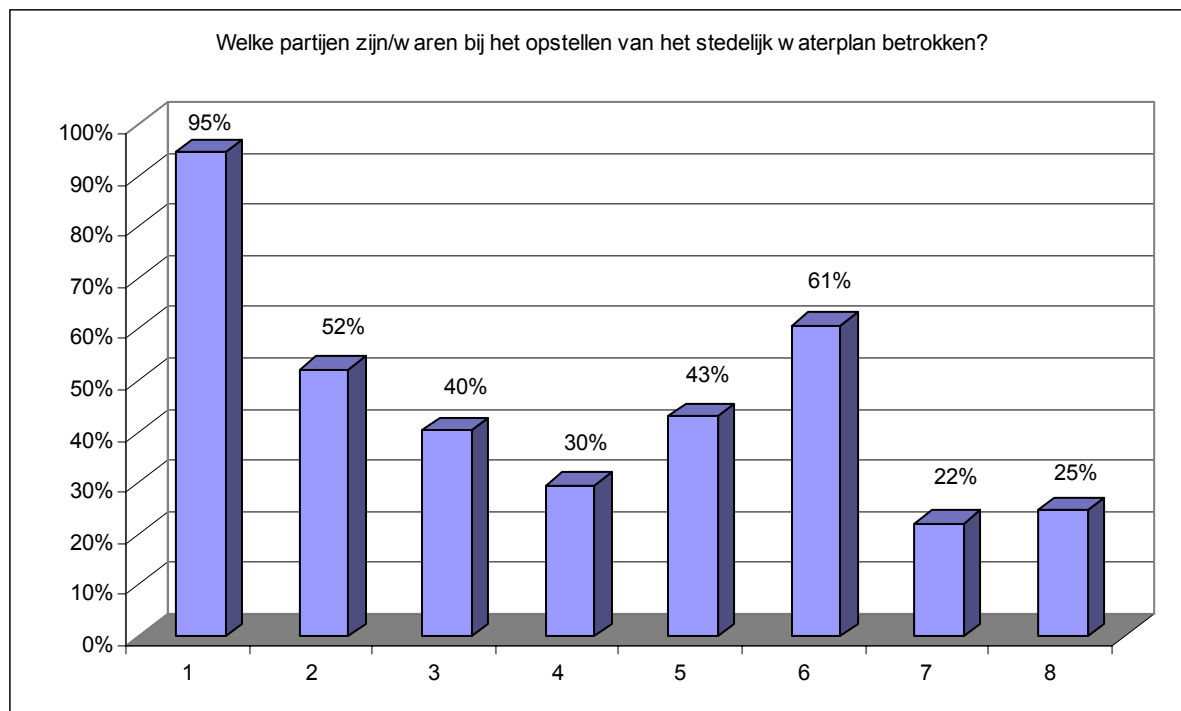

Uit figuur 3 blijkt dat de gemeenten die wel een beleidsvoornemen hebben om een stedelijk waterplan te realiseren, of dit reeds gerealiseerd hebben in meerderheid (58%) van de gevallen gebruik hebben gemaakt van de VNG/UvW "Handreiking Stedelijk Waterplan".

Hierbij dient te worden opgemerkt dat de "Handreiking Stedelijk Waterplan" in mei 2004 is uitgekomen. Omdat er voor mei 2004 al diverse waterplannen bestonden, hebben in korte tijd veel gemeenten van de handreiking gebruik gemaakt.

Het opstellen van een stedelijk waterplan gebeurt veelal in overleg of samenwerking met een aantal andere partijen. Figuur 4 gaat in op de vraag welke partijen betrokken zijn of worden bij het opstellen van het plan (de respondenten konden meerdere antwoorden geven).

Figuur 4 Betrokken partijen bij het opstellen van het stedelijk waterplan

Legenda:

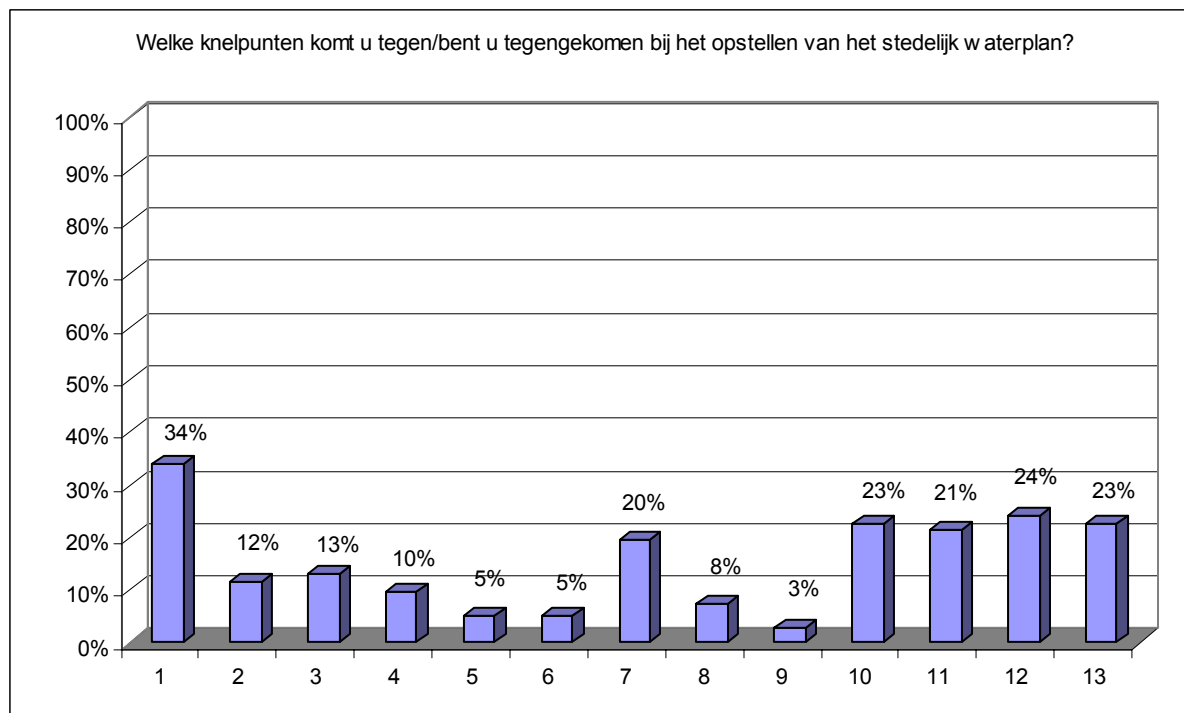
1	Het waterschap
2	De provincie
3	Het drinkwaterbedrijf
4	Andere gemeente(n)
5	Bewoners en/of vertegenwoordigers van bewoners
6	Lokale belangenverenigingen en/of maatschappelijke organisaties
7	Bedrijfsleven
8	Anders

Uit de figuur blijkt dat vrijwel alle (95%) opstellers van een waterplan het waterschap hierbij heeft betrokken. De partij die daarna het meest betrokken is, zijn lokale belangenverenigingen en/of maatschappelijke organisaties (in 61% van de gevallen). Het bedrijfsleven wordt het minst vaak betrokken (22%).

Sommige gemeenten hebben nog andere partijen betrokken bij het opstellen van een waterplan, zoals andere gemeenten in de regio.

In figuur 5 komen de knelpunten aan bod die de opstellers van een stedelijk waterplan hebben ondervonden. De figuur bevat een overzicht van de antwoorden op de vraag: "welke knelpunten komt u tegen/bent u tegengekomen bij het opstellen van het stedelijk waterplan?" De respondenten konden meerdere knelpunten aangeven.

Figuur 5 Knelpunten bij het opstellen van het stedelijk waterplan

Legenda:

1	Er is onvoldoende personele capaciteit bij de gemeente
2	Er is onvoldoende personele capaciteit bij het waterschap
3	Er is onvoldoende prioriteit bij de gemeente op ambtelijk niveau
4	Er is onvoldoende prioriteit bij de gemeente op bestuurlijk niveau
5	Er is onvoldoende prioriteit bij het waterschap
6	Er is onduidelijkheid met betrekking tot het trekkerschap bij het opstellen van het stedelijk waterplan
7	Er is onvoldoende expertise in huis om een stedelijk waterplan op te stellen
8	De afstemming met andere (ruimtelijke) plannen is een probleem
9	De samenwerking met andere afdelingen binnen de gemeente is een probleem
10	Er is onvoldoende inzicht in de kosten van de bijbehorende maatregelen
11	Er is onduidelijkheid met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor de bekostiging van de maatregelen
12	Er zijn/worden geen knelpunten ondervonden
13	Anders

Uit de figuur blijkt dat in 24% van de gemeenten die een stedelijk waterplan opstellen of dit reeds opgesteld hebben geen knelpunten zijn of worden ondervonden.

Het meest voorkomende knelpunt dat ondervonden wordt, is het ontbreken van personele capaciteit bij de gemeente (in 34% van de gevallen).

Andere knelpunten die relatief vaak voorkomen, zijn:

- Er is onvoldoende inzicht in de kosten van de bijbehorende maatregelen (23% van de gemeenten);
- Er is onduidelijkheid met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor de bekostiging van de maatregelen (21% van de gemeenten);

- Er is onvoldoende expertise in huis om een stedelijk waterplan op te stellen (20% van de gemeenten).

23% van de gemeenten ondervindt nog andere knelpunten dan de in de figuur genoemde. Veel daarbij genoemde knelpunten gaan over de financiering of over het ontbreken van zicht op de knelpunten omdat nog maar kort geleden begonnen is met het opstellen van het plan.

3 De stedelijke wateropgave oppervlaktewater

Dit hoofdstuk gaat in op de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. Dat is de noemer waaronder de stedelijke wateropgave in het kader van het NBW is gevat.

De stedelijke wateropgave oppervlaktewater is bedoeld om het veiligheidsrisico van overstromingen van onder andere de stedelijke watergangen tot 2050 zoveel mogelijk te beperken. Het maken van ruimte voor water speelt hierin een belangrijke rol.

Hier komen vragen aan de orde als: hoever zijn waterschappen en gemeenten gevorderd in het bepalen van de stedelijke wateropgave? Tegen welke knelpunten wordt aangelopen bij de bepaling? Zijn de maatregelen te kwantificeren? Welke kosten brengen de maatregelen met zich mee? En hoe is de samenwerking met verschillende partijen?

De stedelijke wateropgave oppervlaktewater vloeit voort uit het NBW en is er op gericht om het stedelijk watersysteem op orde te hebben in 2015 en vervolgens op orde te houden richting 2050 zodat problemen als gevolg van oppervlaktewater dat buiten zijn oevers treedt zoveel mogelijk worden voorkomen. Het creëren van extra ruimte voor water speelt hierin een belangrijke rol. Deze opgave wordt zo veel mogelijk gegeven in termen van maatregelen (m² ruimte voor water en landoppervlak, m³ voor berging, m³/s voor afvoer) en kosten (€). De waterschappen zijn regisseur van dit proces: zij leveren in eerste instantie inbreng via het opstellen en toetsen van normen voor watersystemen. Daarmee kunnen zij een ruimteclaim voor water onderbouwen die vervolgens integraal door de gemeente wordt afgewogen.

Samenvattend kenmerkt de stedelijke wateropgave oppervlaktewater zich door het volgende:

- Aanleiding: Afspraak uit het NBW;
- Aard van het probleem: Overstromings- en veiligheidsrisico;
- Procesregie: Waterschappen;
- Soort maatregelen: Aan oppervlaktewater gerelateerd;
- Positionering in de gemeentelijke organisatie: Ruimtelijke ordening.

De stedelijke wateropgave oppervlaktewater valt zoals gezegd onder de regierol van het waterschap, maar uiteindelijk is het primair aan de gemeente om de claims die hieruit voortkomen via een bestuurlijke risicoanalyse af te wegen.

Het hoofdstuk is ingedeeld in twee paragrafen:

Paragraaf 1 gaat in op fase en knelpunten in de bepaling van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater.

Paragraaf 2 behandelt de (kwantificering en bekostiging van de) maatregelen die gepland en in uitvoering zijn.

3.1 Fase en knelpunten in de bepaling van de omvang

Welke fase zijn door waterschappen en gemeenten doorlopen bij de bepaling van de stedelijke wateropgave? Tegen welke knelpunten wordt aangelopen bij het bepalen van de wateropgave oppervlaktewater? En: hoe tevreden zijn de gemeenten met de inbreng van het waterschap hierin? Deze vragen komen in deze paragraaf aan de orde.

In figuur 6 staat weergegeven welke fasen gemeenten en waterschappen reeds doorlopen hebben als het gaat om de bepaling van de stedelijke wateropgave. De respondenten konden meerdere fasen aankruisen.

Hieruit blijkt dat in een groot aantal gemeenten sprake is van een beginstadium van de bepaling: 39% van de gemeenten is hiermee nog niet bekend. In de helft van de gemeenten is er nog geen contact geweest tussen het waterschap en de gemeente hierover.

Verder blijkt dat gemeenten in geringe mate betrokken zijn of worden bij het bepalen of operationaliseren van normen voor de stedelijke wateropgave oppervlakte water:

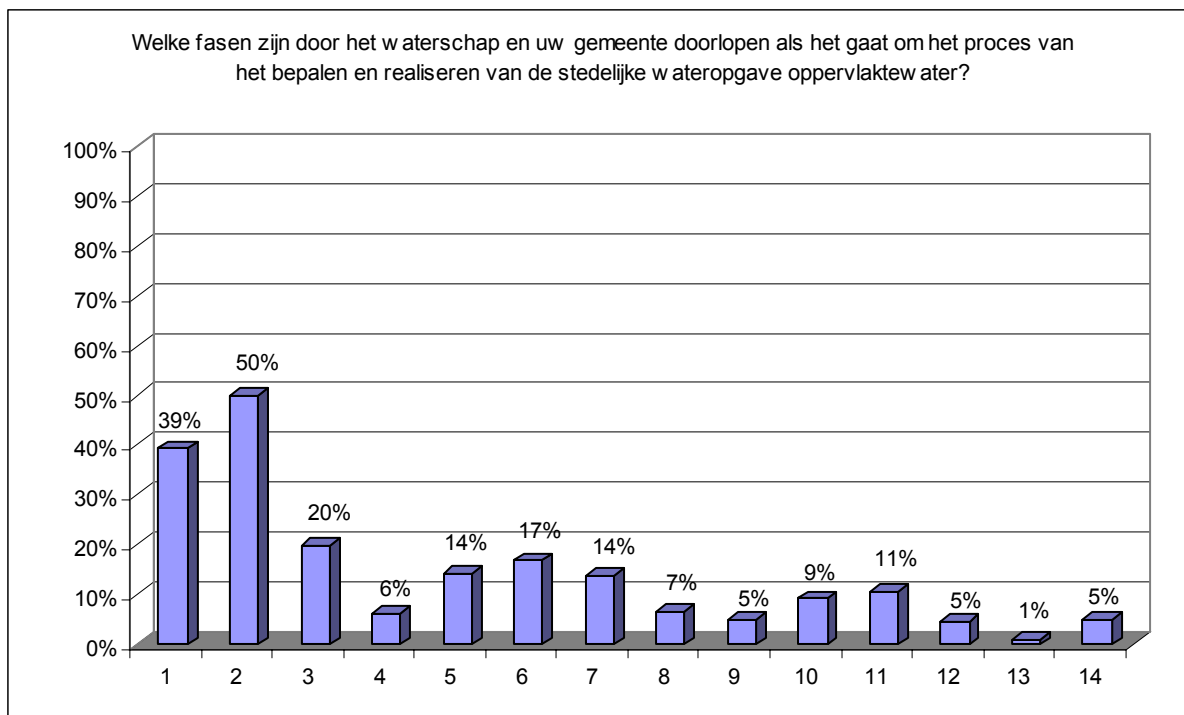
Slechts 6% van de gemeenten is betrokken bij het proces van de totstandkoming van de normen.

14% van de gemeenten geeft aan dat de conceptnormen getoetst zijn. Bij slechts 17% zijn ze bekend.

In 14% van de gemeenten vindt een doorvertaling naar de gemeentelijke situatie plaats en bij 7% is die doorvertaling reeds gerealiseerd.

5% van de gemeenten geeft aan dat alle maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater gerealiseerd zijn.

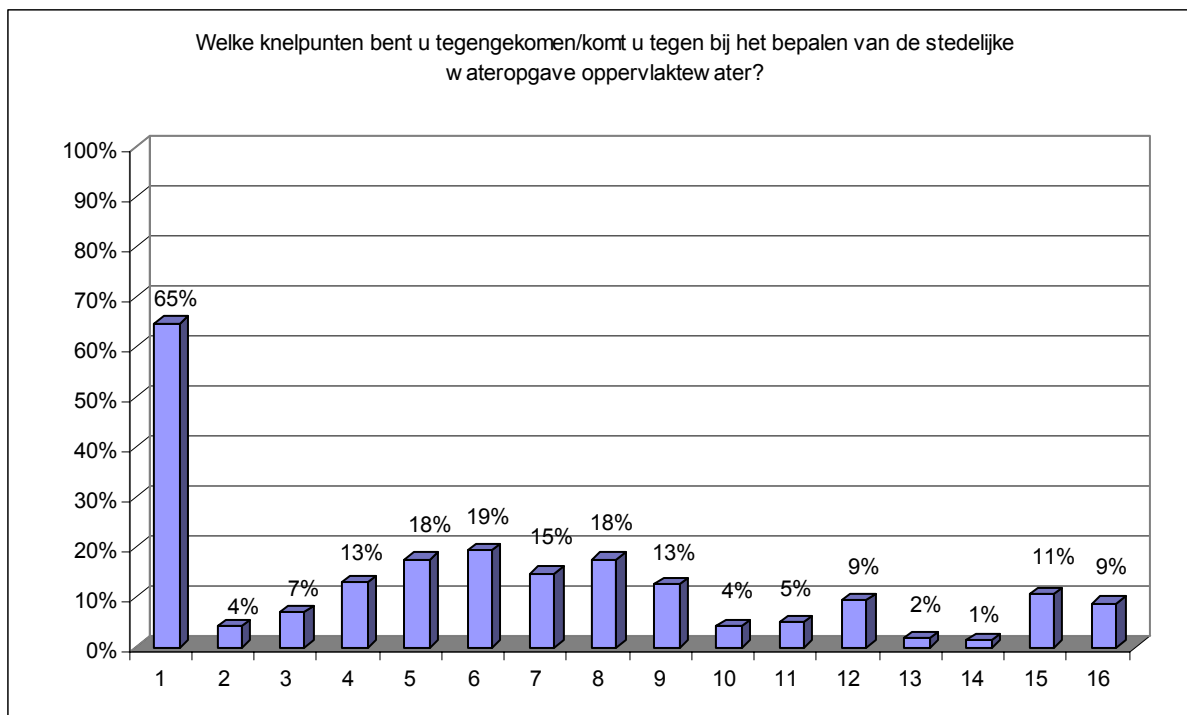
Figuur 6 Stand van zaken bij bepalen/realiseren stedelijke wateropgave oppervlaktewater

Legenda:

1	De gemeente is (nog) niet bekend met de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en vraagstukken rondom 'ruimte voor water'
2	Er is nog geen contact geweest met het waterschap over de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en vraagstukken rondom 'ruimte voor water'
3	Er is een oriënterend gesprek geweest met het waterschap over de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en vraagstukken rondom 'ruimte voor water'
4	De gemeente is betrokken bij het proces van de totstandkoming van conceptnormen
5	De conceptnormen zijn getoetst
6	De conceptnormen van het regionale watersysteem zijn bekend
7	De conceptnormen van het regionale watersysteem zijn bekend, de vertaling naar de gemeentelijke situatie vindt plaats
8	De door het waterschap geïnventariseerde stedelijke wateropgave oppervlaktewater is naar de gemeentelijke situatie vertaald
9	De door het waterschap geïnventariseerde stedelijke wateropgave oppervlaktewater is ruimtelijk voldoende onderbouwd
10	De gemeente heeft een bestuurlijk besluit genomen over de grootte van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater
11	De grootte van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater is bekend, maatregelen zijn nog niet gepland
12	De stedelijke wateropgave oppervlaktewater is bekend, maatregelen worden gepland
13	De stedelijk wateropgave oppervlaktewater is bekend, maatregelen worden uitgevoerd
14	Alle maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater zijn gerealiseerd

Figuur 7 Knelpunten bij het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater

Legenda:

1	De stedelijke wateropgave oppervlaktewater moet voor onze gemeente nog worden bepaald. Er is nog geen zicht op knelpunten
2	Onvoldoende commitment/urgentie bij het waterschap
3	Onvoldoende commitment/urgentie bij het bestuur van de gemeente voor de stedelijke wateropgave
4	Onduidelijkheid over de status van normen om te bepalen welk overstromingsrisico acceptabel is
5	Onduidelijkheid over de wijze waarop de waterschapnormen voor regionale wateroverlast moeten worden vertaald naar het stedelijk gebied
6	Onduidelijkheid over de consequenties van de normen voor het huidige stedelijk watersysteem
7	Onduidelijkheid over de bijdrage van verschillende maatregelen aan de stedelijke wateropgave
8	Er is onvoldoende inzicht in de kosten van de benodigde maatregelen om de stedelijke wateropgave oppervlaktewater te realiseren
9	Er is onduidelijkheid met betrekking tot de rol van de gemeente
10	De door het waterschap bepaalde stedelijke wateropgave is onvoldoende ruimtelijk onderbouwd
11	De doorvertaling naar de ruimtelijke ordening verloopt stroef
12	Het inzicht in de ruimtelijke gevolgen van de wateropgave is onvoldoende
13	De ruimtelijke onderbouwing is onvoldoende op maat voor het plangebied
14	De afstemming tussen waterschappen onderling is een probleem
15	Er worden geen knelpunten ondervonden
16	Anders

Figuur 7 laat zien welke knelpunten (respondenten konden er meerdere aangeven) gemeenten ervaren bij het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater.

65% heeft hier nog geen zicht op, omdat de opgave nog bepaald moet worden. (uit de figuren 6 en 7 kan dus opgemaakt worden dat in 50 – 65% van de gemeenten nog een start gemaakt moet worden met het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater).

Knelpunten die de gemeenten het meest ondervinden, hebben voornamelijk betrekking op de kwantificering in termen van normen en effecten, ruimtebeslag en kosten van maatregelen. 19% van de gemeenten ondervindt een knelpunt in de onduidelijkheid van de consequenties die de normen hebben voor het huidige watersysteem. Ook is er relatief vaak onduidelijkheid over de wijze waarop regionale normen vertaald dienen te worden naar het stedelijk gebied en de kosten van maatregelen die genomen zouden moeten worden (beide 18%). 15% van de gemeenten vindt het een knelpunt dat onvoldoende duidelijk is wat de effecten van de verschillende maatregelen zijn ten opzichte van het huidige watersysteem.

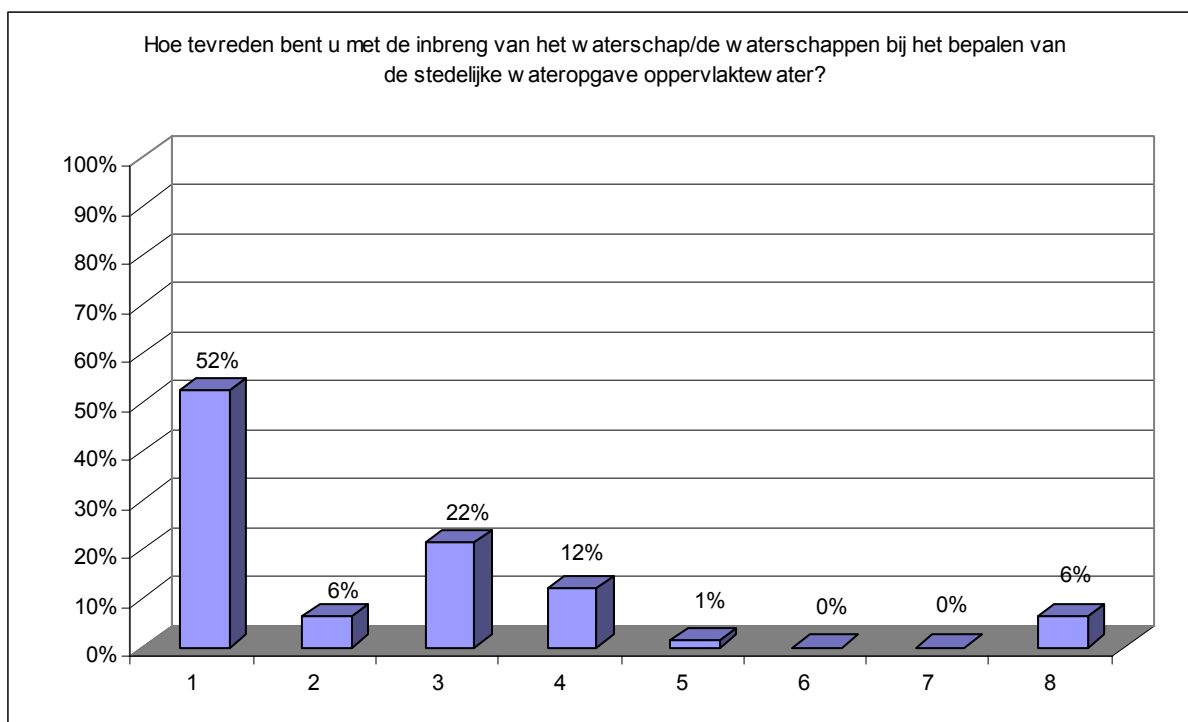
9% van de gemeenten ondervindt knelpunten die anders zijn dan de genoemde. Veel voorkomende voorbeelden die hier genoemd werden, zijn:

- Knelpunten moeten nog blijken;
- De gemeente speelt geen rol in het bepalen van de opgave oppervlaktewater.

11% ondervindt geen knelpunten

Figuur 8 gaat in de samenwerking met het waterschap bij het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater: in welke mate zijn de gemeenten hierover tevreden? De respondenten konden hier 1 mogelijkheid kiezen uit de lijst.

Figuur 8 Tevredenheid met de inbreng van het waterschap bij het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater

Legenda:

1	Mijn gemeente is nog niet of nauwelijks begonnen met het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. Deze vraag kan dus niet beantwoord worden.
2	Zeer tevreden
3	Tevreden
4	Neutraal (tevreden noch ontevreden)
5	Ontevreden
6	Zeer ontevreden
7	De gemeente werkt niet met het waterschap samen bij het bepalen en uitvoeren van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater
8	Geen mening/niet van toepassing

Uit de figuur blijkt dat 28% van de gemeenten tevreden tot zeer tevreden is. 12% is neutraal en slechts 1% is ontevreden.

In 53% van de gemeenten moet nog een begin worden gemaakt met het bepalen van de opgave en of kan om een andere reden geen oordeel over de samenwerking met het waterschap worden gegeven.

Van de gemeenten die minstens een begin hebben gemaakt met het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater, is 58% positief over de samenwerking met het waterschap, en heeft 12,5% geen mening.

3.2 Maatregelen: gepland en in uitvoering

Worden in gemeenten reeds maatregelen uitgevoerd in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater? En welke dan? Zijn de effecten van die maatregelen te kwantificeren?

Onder andere deze vragen komen in deze paragraaf aan bod. Naast de maatregelen die momenteel worden uitgevoerd, wordt ook ingezoomd op maatregelen die gepland zijn.

Figuur 9 Mate waarin, sinds 2000⁴ tot heden, gemeenten maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave uitvoeren,

Figuur 9 laat zien dat er in 40% van de gemeenten vanaf het jaar 2000 maatregelen genomen of in uitvoering zijn in het kader van de stedelijke wateropgave. In 60% zijn geen maatregelen genomen of in uitvoering.

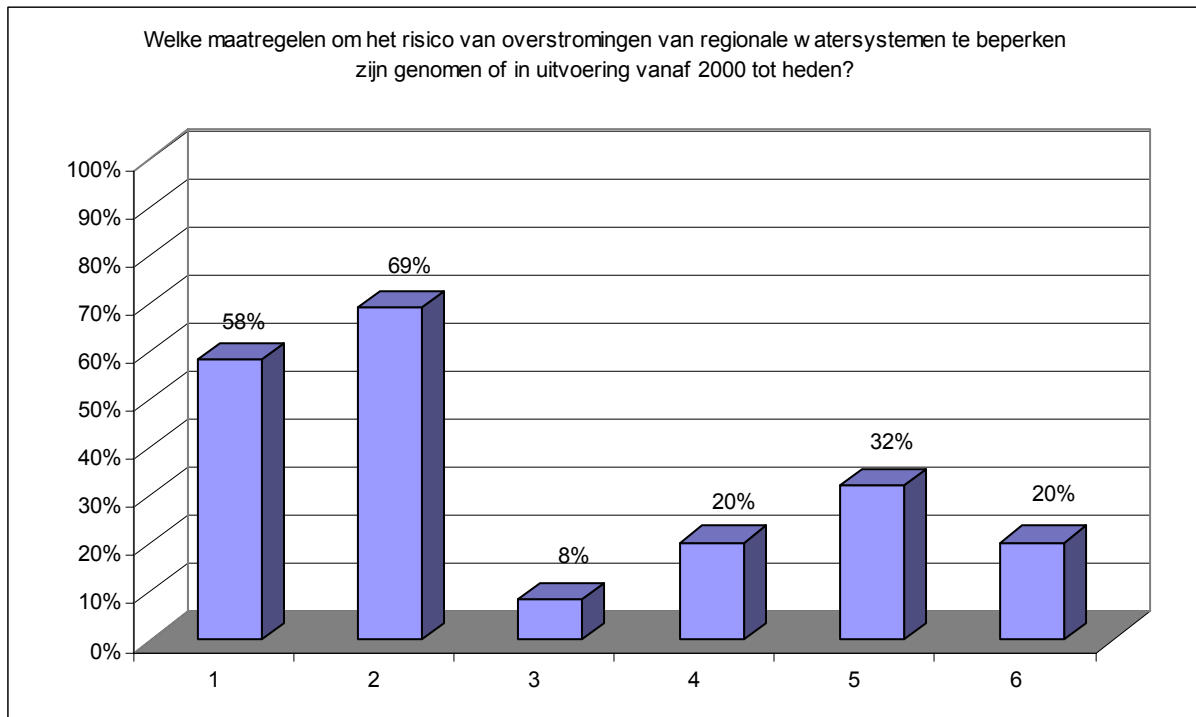
Aan de respondenten die aangaven dat er maatregelen genomen of in uitvoering zijn, zijn de volgende vragen gesteld:

- Welke maatregelen om het risico van overstromingen van regionale watersystemen te beperken zijn genomen of in uitvoering vanaf 2000 tot heden?
- Wilt u, indien bekend, van de soorten maatregelen die u vanaf 2000 tot nu genomen of in uitvoering heeft, de volgende gegevens opgeven?
- Wilt u, indien bekend, van het stedelijk watersysteem en van de maatregelen die u vanaf 2000 tot nu genomen of in uitvoering heeft, de volgende gegevens opgeven?

⁴ Voor 2000 als jaartal is gekozen omdat dit ongeveer het jaartal is waarin de omslag in het denken (meer ruimte maken voor water, rapport waterbeheer 21^e eeuw van de commissie Tielrooy) heeft plaatsgevonden. Daarna is een begin gemaakt met het nemen van maatregelen.

In figuur 10 komt de vraag aan de orde welke soorten maatregelen de gemeenten genomen hebben of in uitvoering hebben sinds 2000. De respondenten konden 1 of meerdere soorten maatregelen aankruisen.

Figuur 10 Soorten maatregelen genomen of in uitvoering, sinds 2000 tot heden, om overstromingen van regionale watersystemen te beperken

Legenda:

1	Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers zodat er meer berging in de watergang ontstaat
2	Het uitbreiden van het wateroppervlak
3	Het vergroten van de acceptabele peilstijging (gerelateerd aan laagst liggend maaiveld)
4	Het vergroten van de afvoercapaciteit van stedelijke watergangen
5	Het realiseren van tijdelijke berging in openbaar gebied (bijvoorbeeld een parkeerplaats of park)
6	Anders

Uit de figuur blijkt dat het uitbreiden van het wateroppervlak de meest genomen maatregel is (69% van de gemeenten waar maatregelen genomen/in uitvoering zijn, zijn één of meerdere maatregelen van dit soort maatregelen genomen), gevolgd door het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers (58%).

Het vergroten van de acceptabele peilstijging is de minst genomen maatregel (8%)

Andere maatregelen (20%) die genomen worden, zijn veelal afkoppelings- of infiltratiemaatregelen.

De vragen:

- Wilt u, indien bekend, van de soorten maatregelen die u vanaf 2000 tot nu genomen of in uitvoering heeft, de volgende gegevens opgeven?

- Wilt u, indien bekend, van het stedelijk watersysteem en van de maatregelen die u vanaf 2000 tot nu genomen of in uitvoering heeft, de volgende gegevens opgeven?

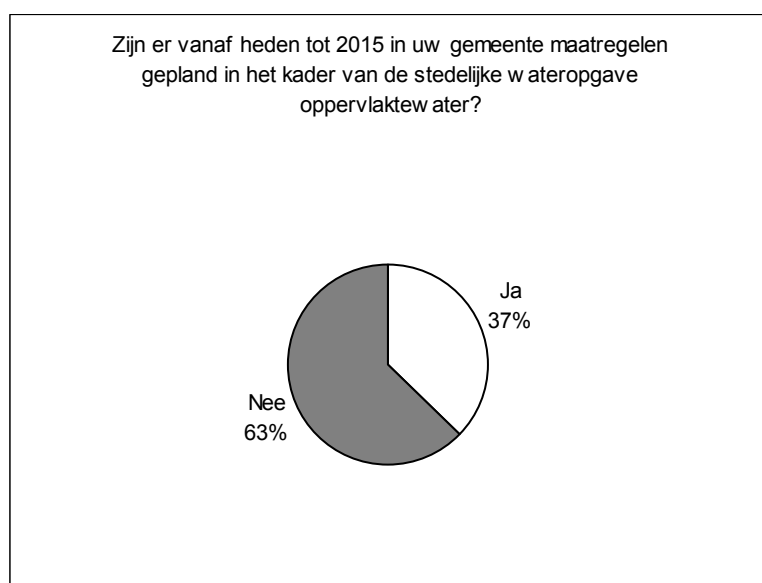
Gingen in op een kwantificering van de (effecten van de) maatregelen⁵. Deze vragen zijn slechts door een zeer gering (afhankelijk van de vraag 0 – 13⁶) gemeenten beantwoord. Daarom kunnen op basis van de gegevens hierover geen analyses worden gemaakt over kwantificering van de maatregelen.

Wel kan geconcludeerd worden dat het kennelijk lastig is (voor gemeenten) om zicht te krijgen/te hebben op effecten van maatregelen en de karakteristieken van het huidige en toekomstige watersysteem. Kwantificering in termen van berging/vasthouden (m^3), afvoercapaciteit (m^3/s), ruimte voor water (m^2 wateroppervlak), ruimte voor water (m^2 landoppervlak) en totaal aanwezig verhard oppervlak (m^2 ruimte) blijkt lastig.

Zonder een goede kwantificering is het moeilijk om aan te geven hoeveel ruimte in het landelijk en stedelijk gebied moet worden gevonden om het extra wateraanbod, dat in de komende jaren wordt verwacht, (tijdelijk) vast te houden en te bergen en waar nodig de waterafvoer te verbeteren. Het verkrijgen van een landelijk beeld is op dit moment niet mogelijk.

In figuur 11 wordt aangegeven in welke mate er in gemeenten maatregelen gepland zijn, vanaf heden tot 2015.

Figuur 11 Mate waarin, vanaf heden tot 2015, maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlakte zijn gepland

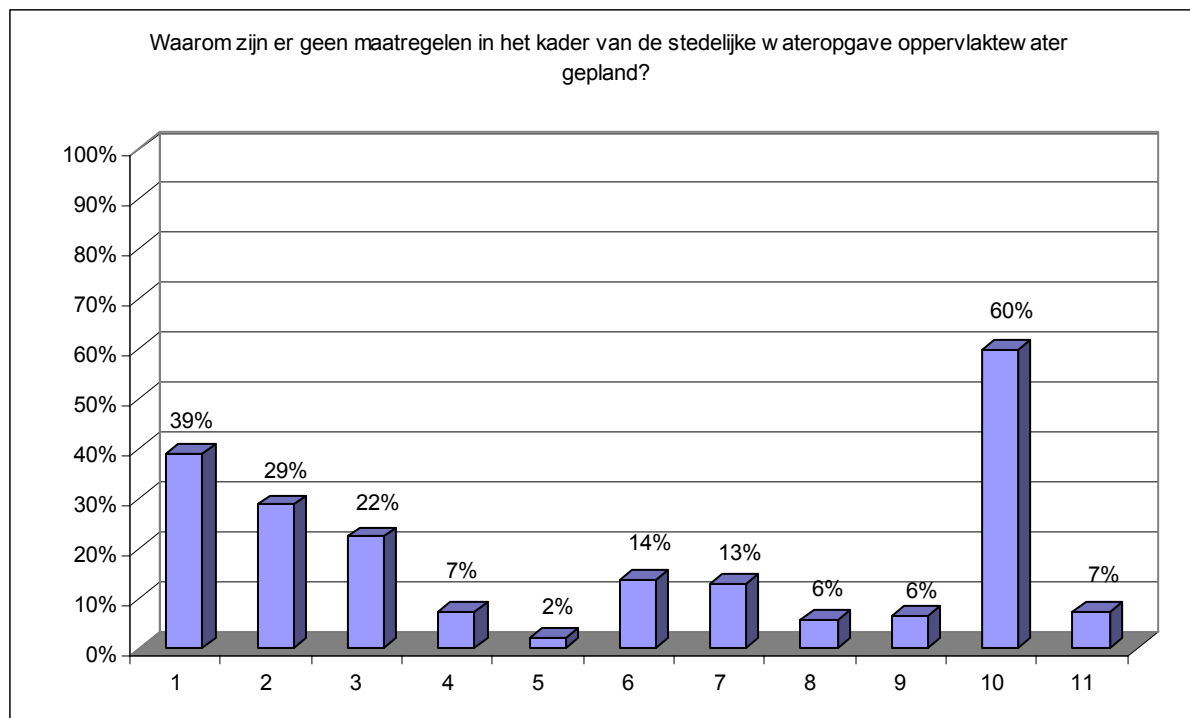
Uit de figuur blijkt dat 63% van de respondenten aangeeft dat er in de gemeente geen (nieuwe) maatregelen gepland zijn vanaf heden tot 2015. In 37% van de gemeenten staan wel maatregelen op stapel.

Aan de 63% van de respondenten die geen maatregelen gepland hebben, is gevraagd waarom er geen maatregelen gepland zijn. Hier konden de respondenten meerdere redenen voor geven. Zie figuur 12.

⁵ Zie voor de termen waarin de kwantificering gevraagd werd, de bijlage met de vragenlijst.

⁶ Deze vragen zijn in tabelvorm gesteld. Het aantal respondenten dat de gehele tabel heeft ingevuld bedraagt 0. Afzonderlijke cellen van de tabel zijn door minimaal 0 en maximaal 13 gemeenten ingevuld.

Figuur 12 Redenen waarom geen maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave zijn gepland

Legenda:

1	Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op ambtelijk niveau
2	Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op bestuurlijk niveau
3	Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij het waterschap
4	Er is onvoldoende personele capaciteit bij de gemeente
5	Er is onvoldoende personele capaciteit bij het waterschap
6	Er is geen prioriteit bij de gemeente op ambtelijk niveau
7	Er is geen prioriteit bij de gemeente op bestuurlijk niveau
8	Er is geen prioriteit bij het waterschap
9	Er zijn te weinig financiële middelen bij de gemeente om maatregelen uit te voeren
10	De stedelijke wateropgave oppervlaktewater voor onze gemeente moet nog bepaald worden. Concrete maatregelen zijn nog niet bekend en/of gepland
11	Anders

60% van de respondenten geeft aan dat de stedelijke wateropgave nog bepaald moet worden. Daarom zijn concrete maatregelen nog niet gepland.

Bij 39% van de gemeenten waar geen maatregelen gepland zijn, komt dit omdat er geen acuut probleem wordt gesignaleerd op ambtelijk niveau. Bij 29% wordt geen acuut probleem gesignaleerd op bestuurlijk niveau, en bij 22% wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij het waterschap.

In de categorie 'anders' werd voornamelijk aangegeven dat er nog geen plan is, of dat het plan zich in oriënterende fase bevindt.

Aan de respondenten die in figuur 11 aangaven wel maatregelen te hebben gepland (37%), zijn de volgende vragen gesteld:

- Welke maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater zijn gepland vanaf heden tot 2015?
- Wilt u, indien bekend, van de soorten maatregelen die u heeft gepland tot 2015, de volgende gegevens opgeven?
- Wilt u, indien bekend, van het stedelijk watersysteem en de maatregelen die u heeft gepland tot 2015, de volgende gegevens opgeven?

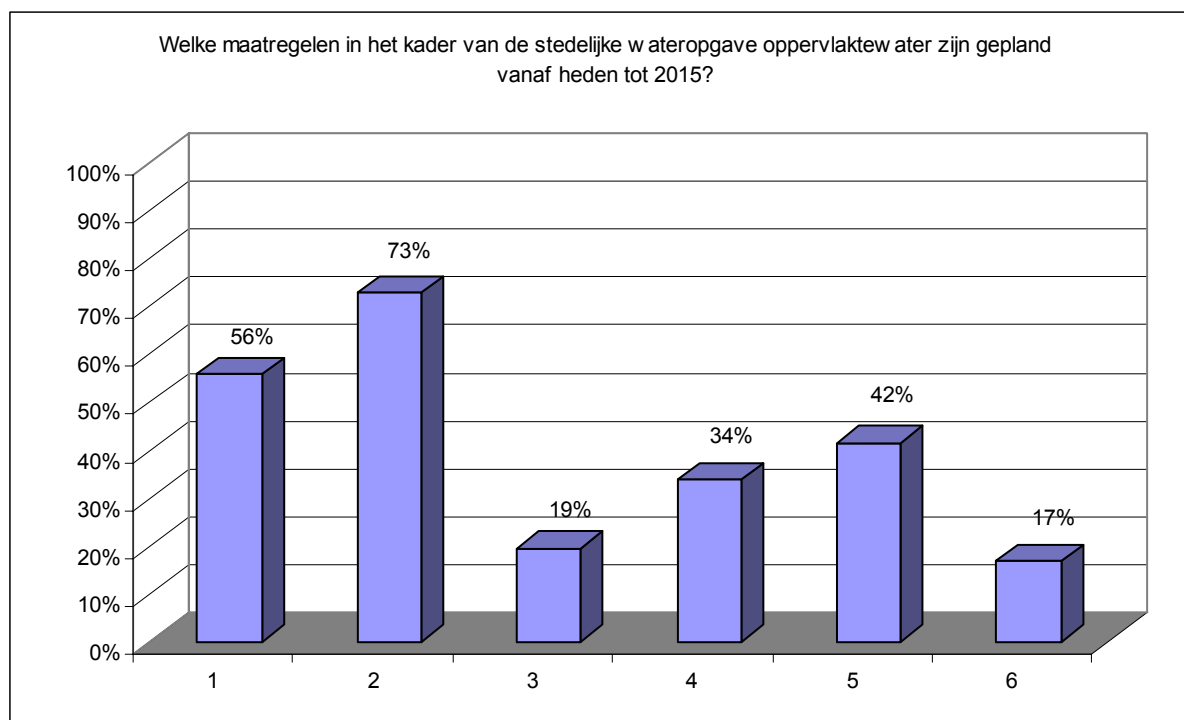
In figuur 13 staat aangegeven welke soorten maatregelen er gepland zijn tot 2015. Bij deze vraag konden gemeenten 1 of meerdere maatregelen aankruisen. Hieruit blijkt dat in 73% van de gemeenten waar maatregelen gepland zijn, het wateroppervlak wordt uitgebreid. 56% van de respondenten geeft aan dat in de gemeente natuurvriendelijke oevers worden aangebracht.

Bij 'anders' werd het meest genoemd:

- Afkoppelen
- Infiltreren
- Nog niet bekend

Wanneer de soorten maatregelen die reeds in uitvoering zijn (figuur 10) vergeleken worden met de soorten die gepland staan, blijkt dat er een zelfde verdeling zichtbaar is. Er is dus geen (grote) verandering in de keuze van soorten maatregelen wanneer de afgelopen periode (tot 2000) wordt vergeleken met de komende (tot 2015).

Figuur 13 Soorten maatregelen gepland, vanaf heden tot 2015, in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater

Legenda:

1	Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers zodat er meer berging in de watergang ontstaat
2	Het uitbreiden van het wateroppervlak
3	Het vergroten van de acceptabele peilstijging (gerelateerd aan laagst liggend maaiveld)
4	Het vergroten van de afvoercapaciteit van stedelijke watergangen
5	Het realiseren van tijdelijke berging in openbaar gebied (bijvoorbeeld een parkeerplaats of park)
6	anders, namelijk

De vragen:

- Wilt u, indien bekend, van de soorten maatregelen die u heeft gepland tot 2015, de volgende gegevens opgeven?
- Wilt u, indien bekend, van het stedelijk watersysteem en de maatregelen die u heeft gepland tot 2015, de volgende gegevens opgeven?

Gingen, net zoals de gelijklopende vragen over de periode vanaf 2000, in op een kwantificering van de (effecten van de) maatregelen. Ook hier kan uit het geringe aantal respondenten (afhankelijk van de vraag 0 – 7⁷) geconcludeerd worden dat kwantificering lastig is⁸.

Verder is aan alle respondenten gevraagd om de kosten van de maatregelen aan te geven en om aan te geven welke partij welk gedeelte van de kosten financiert:

- Indien bekend, welke kosten zijn/waren gemoeid met het realiseren van de maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

⁷ Deze vragen zijn in tabelvorm gesteld. Het aantal respondenten dat de gehele tabel heeft ingevuld bedraagt 0. Afzonderlijke cellen van de tabel zijn door minimaal 0 en maximaal 7 gemeenten ingevuld.

⁸ Zie ook hier voor de exacte vraagstelling en de termen van kwantificering de bijlage met de vragenlijst.

- Kunt u aangeven welke partij welk gedeelte van de kosten financiert?

Het aantal respondenten dat deze vragen heeft kunnen beantwoorden was wederom erg laag (maximaal 33⁹). Geconcludeerd kan worden dat er nog weinig zicht is op de financiën die nodig zijn om de stedelijke wateropgave oppervlaktewater te realiseren.

⁹ De spreiding rond het gemiddelde van de gegeven antwoorden is dermate groot, dat geen verantwoorde conclusies kunnen worden getrokken: als met behulp van dit aantal respondenten een 90% betrouwbaarheidsinterval van de gemiddelde kosten wordt uitgerekend, bedraagt de breedte van het interval meer dan 85% van de waarde van het gemiddelde. Op basis van informatie met een dergelijke betrouwbaarheid kunnen geen relevante conclusies worden getrokken.

4 De stedelijke wateropgave riolering

De stedelijke wateropgave riolering betreft de analyse en aanpak van lokale waterproblemen. Bij deze problemen ontstaat overlast, maar niet direct een risico voor de veiligheid.

De stedelijke wateropgave riolering

Hierbij is sprake van waterproblemen die worden veroorzaakt door een (tijdelijk) te beperkte afvoer van regenwater dat valt op verharde oppervlakken en door te hoge of te lage grondwaterstanden. Hierbij is doorgaans geen sprake van een veiligheidsrisico, maar wel van overlast. De afweging of en tegen welke overlast maatregelen worden genomen vindt plaats door middel van een lokale bestuurlijke analyse.

Samenvattend kenmerkt de stedelijke wateropgave riolering zich door het volgende:

- Aanleiding: Lokale bestuurlijke analyse;
- Aard van het probleem: Kans op overlast;
- Procesregie: Gemeenten;
- Soort maatregelen: Aan riolering gerelateerd;
- Positionering in de gemeentelijke organisatie: Riolering.

Bij het onderdeel stedelijke wateropgave riolering zijn de vragen onderverdeeld in de volgende blokken:

- Afvalwater buitengebied;
- Afvalwaterakkoord;
- Riolverstorten;
- Hemelwater;
- Stedelijk grondwater.

Paragraaf 4.1 gaat in op het Afvalwater buitengebied, paragraaf 4.2 op het Afvalwaterakkoord. In paragraaf 4.3 komen Riolverstorten aan bod. Paragraaf 4.4 behandelt Hemelwater en 4.5 Stedelijk grondwater.

4.1 Afvalwater buitengebied

Hoeveel panden zijn er nog in het buitengebied waar zonder voorziening huishoudelijk afvalwater wordt geloosd? En welke maatregelen worden dan getroffen? En welke rol speelt de gemeente bij het aanleggen van individuele voorzieningen hiervoor? Die vragen staan centraal bij het onderdeel afvalwater buitengebied.

Tabel 2 geeft een overzicht van het gemiddeld aantal panden per gemeente waar het dan om gaat.

Tabel 2 Gemiddeld aantal panden per gemeente, naar gemeentegrootteklasse, waar in het buitengebied nog zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd, onderverdeeld naar maatregelen¹⁰

Gemeentegrootteklasse	Totaal aantal panden	Riolering aanleggen	Individuele maatregelen	Geen maatregelen
0-10.000 inwoners	99	48	43	8
10-20.000 inwoners	157	55	75	27
20-50.000 inwoners	207	98	60	49
50-100.000 inwoners	230	176	54	0
meer dan 100.000 inwoners	273	185	67	22
Gemiddeld per Nederlandse gemeente ¹¹	180	88	62	30

Uit de tabel blijkt dat per gemeente gemiddeld ongeveer 180 panden zijn waar zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd. Bij 88 hiervan wordt riolering aangelegd, bij 62 worden individuele maatregelen genomen. Bij 30 panden worden (nog) geen maatregelen genomen.

Op basis van deze tabel kunnen cijfers per gemeentegrootteklasse worden berekend. Die staan weergegeven in tabel 3.

¹⁰ Tabel op basis van de gegevens van 182 respondenten.

¹¹ Dit gemiddelde is een gewogen gemiddelde naar het aantal gemeenten per gemeentegrootteklasse.

Tabel 3 Aantal panden per gemeentegrootteklasse waar in het buitengebied nog zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd, onderverdeeld naar maatregelen¹²

Gemeentegrootteklasse	Totaal aantal panden	Riolering aanleggen	Individuele maatregelen	Geen maatregelen
0-10.000 inwoners	6.815	3.337	2.951	527
10-20.000 inwoners	24.260	8.544	11.593	4.124
20-50.000 inwoners	36.767	17.391	10.711	8.664
50-100.000 inwoners	9.196	7.020	2.171	4
meer dan 100.000 inwoners	6.833	4.613	1.663	558
Totaal in Nederland	83.871	40.904	29.089	13.877

Uit tabel 3 blijkt dat er in Nederland ongeveer 84.000 panden zijn waar nog zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd. Bij ongeveer de 41.000 hiervan wordt riolering aangelegd, terwijl er bij ongeveer 29.000 panden individuele maatregelen worden getroffen. Aan 14.000 panden wordt (nog) niets gedaan. Er zijn overigens ongeveer 64¹³ gemeenten met panden waar nog zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd, waarvan aan sommige panden geen maatregelen getroffen worden.

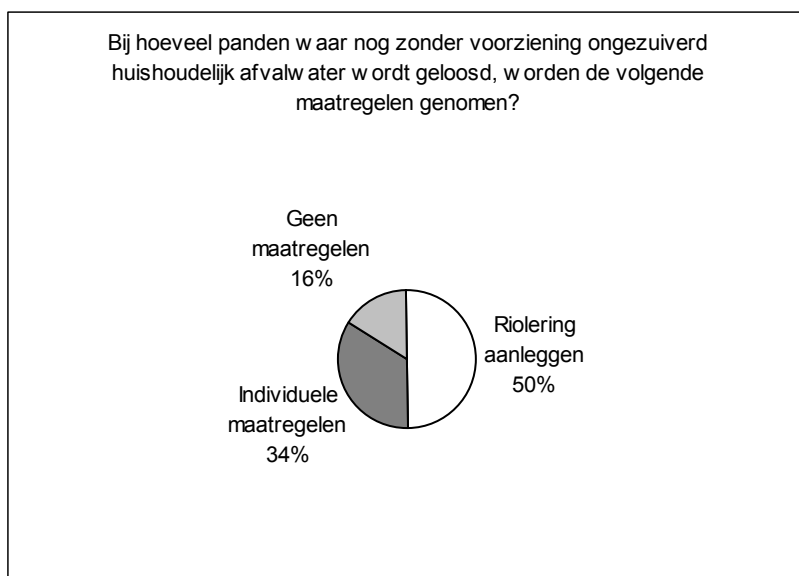
In figuur 14 gaat het om de vraag welke maatregelen genomen worden aan panden waar zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd. Uit de figuur blijkt dat in 50% van de gevallen riolering wordt aangelegd. In 34% van de gevallen worden individuele maatregelen genomen en in 16% van de gevallen geen maatregelen.

Hierbij moet worden opgemerkt dat het aanleggen van riolering een verantwoordelijkheid is van de gemeente. Voor het aanleggen van individuele voorzieningen is in principe de lozer verantwoordelijk. De gemeente kan er voor kiezen om (een gedeelte van) deze verantwoordelijkheid op zich te nemen.

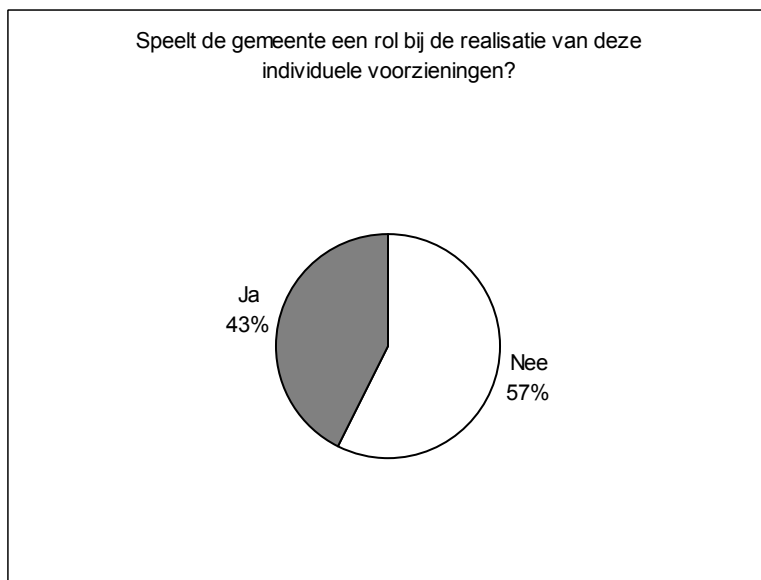
¹² Tabel 3 ontstaat door de getallen in tabel 2 te vermenigvuldigen met het aantal gemeenten in de betreffende klasse zoals dat in tabel 1 staat vermeld.

¹³ Dit aantal is als volgt berekend: 25 van de 182 respondenten hebben panden zonder voorziening waar geen maatregelen worden getroffen. $467 \cdot 25 / 182 = 64$.

Figuur 14 Maatregelen genomen bij panden in het buitengebied waar zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd

Figuur 15 Mate waarin de gemeente een rol speelt bij de realisatie van individuele voorzieningen

In figuur 15 staat aangegeven in welke mate de gemeente een rol speelt bij de aanleg van individuele voorzieningen. 43% van de gemeenten speelt hier een rol in. 57% van de gemeenten niet.

De volgende gemeentelijke rollen komen veelvuldig voor. In volgorde van de mate waarin ze voorkomen:

- Aanleg
- Brede zorgplicht

- Financiering
- Initiatief
- Eigenaar
- Advies

4.2 Afvalwaterakkoord

Deze paragraaf behandelt het afvalwaterakkoord.

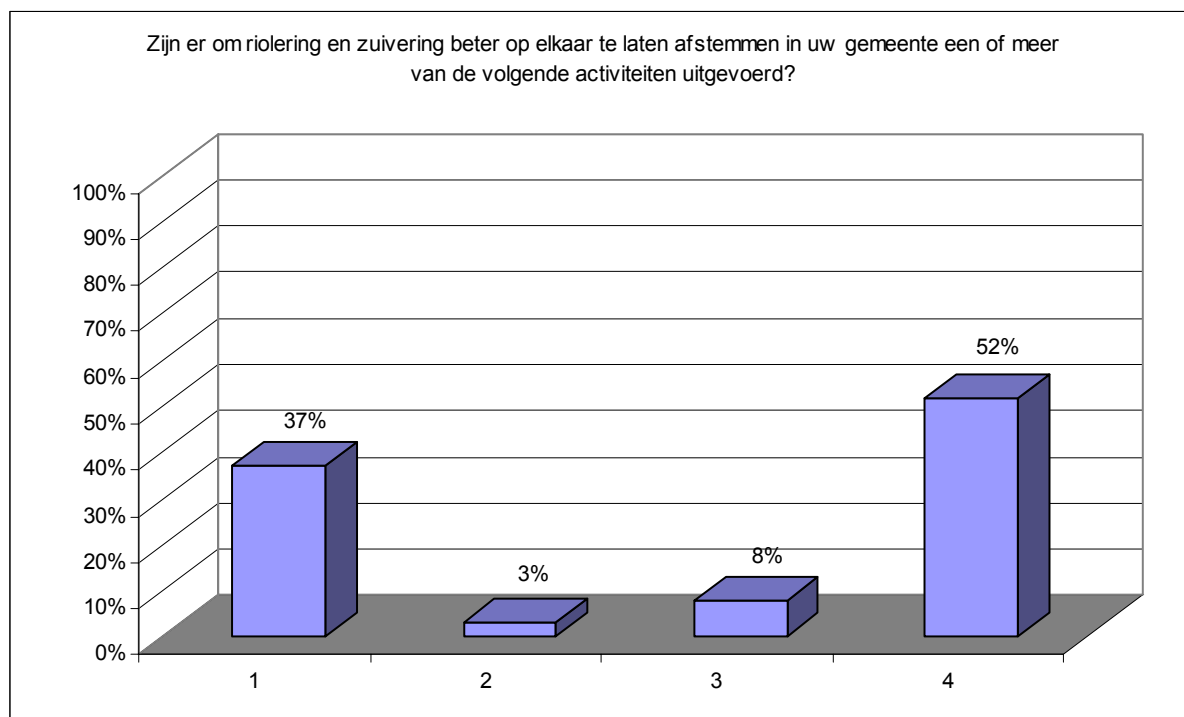
Uitleg over het afvalwaterakkoord:

Afstemming tussen rioleringsbeleid en zuiveringsbeleid is een belangrijke opgave voor gemeenten en waterschappen. In toenemende mate worden daarom optimalisatiestudies uitgevoerd. Het resultaat van een dergelijke optimalisatiestudie kan in een afvalwaterakkoord opgenomen worden. Een afvalwaterakkoord is een belangrijk middel om deze afstemming gestalte te geven. Om het opstellen van een afvalwaterakkoord te stimuleren, hebben de VNG en UvW op 17 november 2003 een gezamenlijk opgestelde handreiking afvalwaterakkoord het land in gestuurd (ledenbrief 03/152).

De paragraaf behandelt de vragen:

In welke mate wordt bij het opstellen van een afvalwaterplan gebruik gemaakt van de VNG/UvW “handreiking afvalwaterakkoord”? En welke activiteiten worden uitgevoerd om riolering en zuivering beter op elkaar te laten aansluiten?

Figuur 16 Activiteiten uitgevoerd om riolering en zuivering beter op elkaar te laten aansluiten

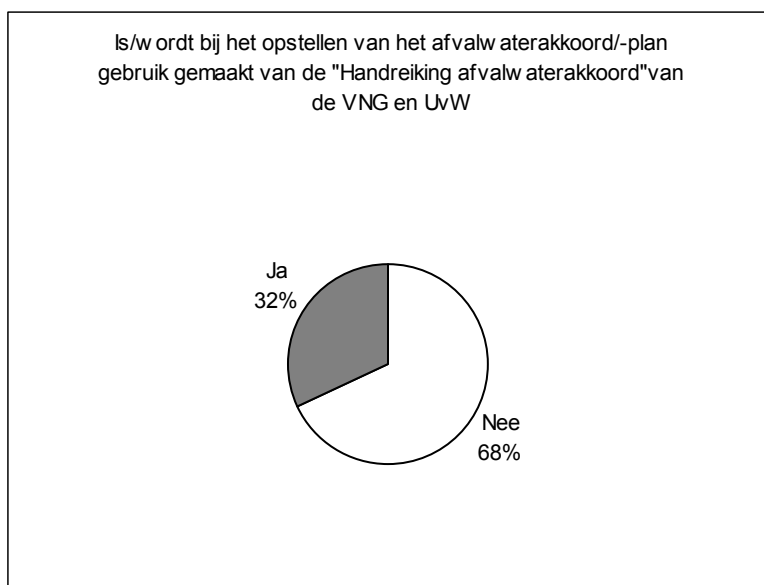
Legenda:

1	Een optimalisatiestudie uitgevoerd
2	Een afvalwaterakkoord of –plan opgesteld
3	Een optimalisatiestudie uitgevoerd én een afvalwaterakkoord of –plan opgesteld.
4	Nee, in onze gemeente is geen sprake van een van deze activiteiten

Uit figuur 16 blijkt dat in 37% van de gemeenten een optimalisatiestudie is uitgevoerd. In 3% is een afvalwaterakkoord- of plan opgesteld, en in 8% is dit beide gedaan. In de meerderheid van 52% is dit nog geen van beide gedaan.

Figuur 17 geeft aan in welke mate de gemeenten die een afvalwaterakkoord/plan opgesteld hebben, gebruik hebben gemaakt van de “Handreiking afvalwaterakkoord”.

Figuur 17 Mate waarin bij het opstellen van het afvalwaterakkoord/plan gebruik wordt gemaakt van de “handreiking afvalwaterakkoord” van de VNG en de UvW.

Uit de figuur blijkt in 32% van de gemeenten waar een afvalwaterplan is opgesteld van de handreiking gebruik is gemaakt. In 68% is hiervan geen gebruik gemaakt.

De “handreiking afvalwaterakkoord” is in november 2003 uitgebracht. In korte tijd hebben dus veel gemeenten ervan gebruik gemaakt.

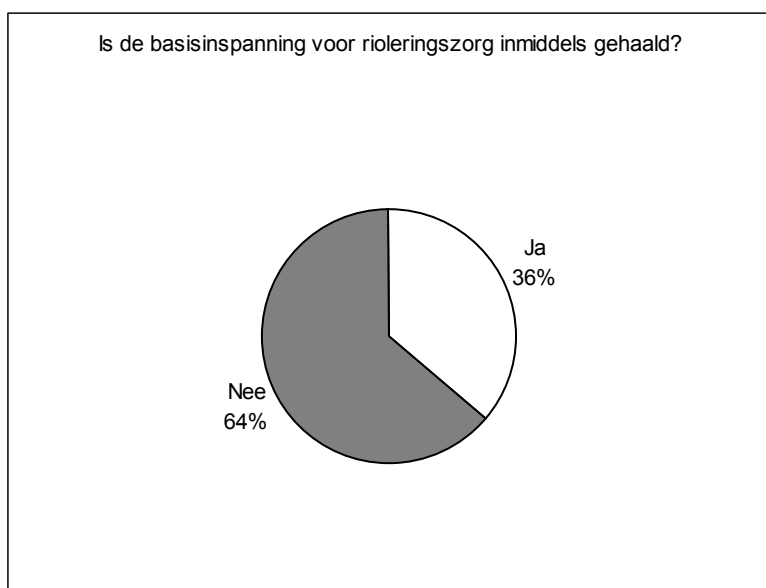
Wanneer figuren 3 en 17 met elkaar worden vergeleken, valt op dat er vaker gebruik gemaakt wordt van de “Handreiking Stedelijk Waterplan” (58%) dan van de “Handreiking Afvalwaterakkoord” (32%). Van beide handreikingen wordt veelvuldig gebruik gemaakt, zeker gezien de data waarop zij zijn gepubliceerd.

4.3 Rioloverstorten

Onder het kopje rioloverstorten gaat het over de mate waarin gemeenten de basisinspanning rioleringszorg hebben gehaald. Als zij deze (nog) niet hebben gehaald, wanneer denken zij die dan wel te halen?

Andere onderwerpen die aan bod komen gaan over het waterkwaliteitsspoor en de financieringsverantwoordelijkheid voor maatregelen in het kader van dit spoor.

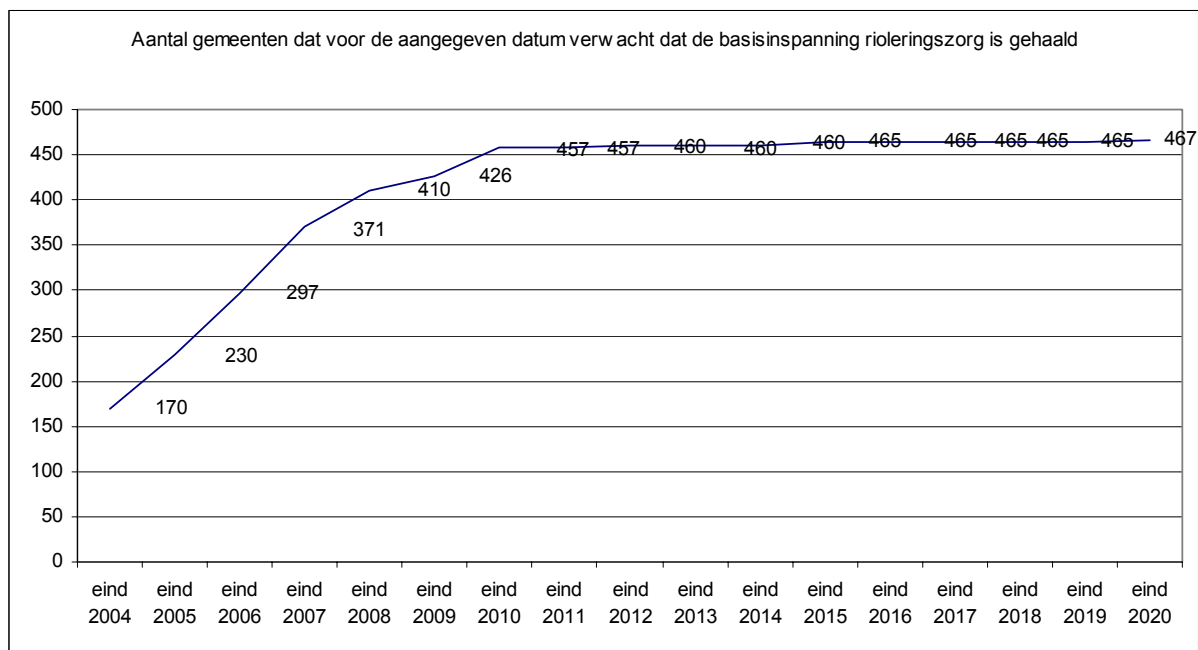
Figuur 18 Mate waarin gemeenten de basisinspanning rioleringszorg hebben gehaald

Uit figuur 18 blijkt dat 36% van de gemeenten de basisinspanning rioleringszorg inmiddels heeft gehaald. In 64% van de gemeenten moet deze inspanning nog gerealiseerd worden.

In figuur 19 is aangegeven welk aantal gemeenten voor de aangegeven data de basisinspanning gerealiseerd heeft of verwacht deze gerealiseerd te hebben. Uit de figuur blijkt dat eind 2004 170 gemeenten (de 36% uit figuur 18) van de 467 de basisinspanning reeds gerealiseerd hebben. Eind 2005 zullen in totaal naar verwachting 230 gemeenten de basisinspanning gerealiseerd hebben. Eind 2010 zijn dit er als 457, oftewel 98% van het totaal.

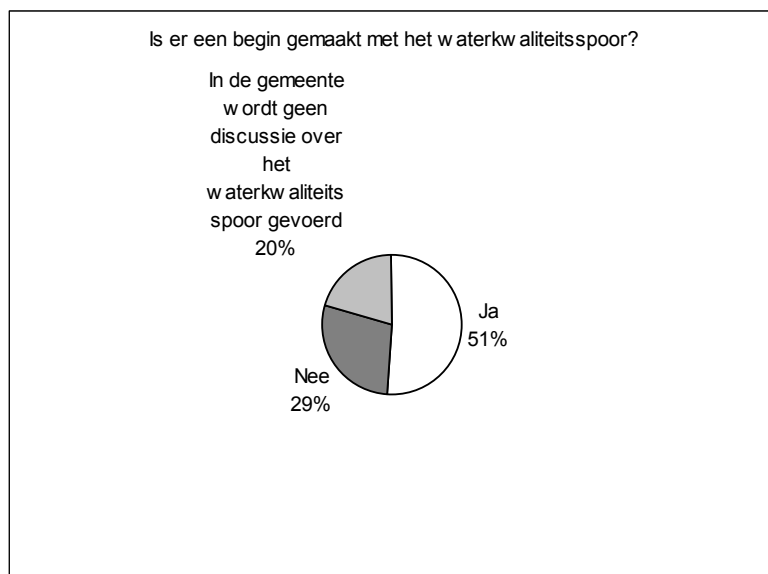
Figuur 19 Verwachte datum waarop de basisinspanning gehaald wordt/is¹⁴

In figuur 20 staat weergegeven in welke mate er in gemeenten een begin is gemaakt met het waterkwaliteitsspoor.

¹⁴ Het aantal gemeenten in de figuur op peildatum eind 2004 is op basis van het aantal respondenten dat de basisinspanning reeds heeft gehaald. Het aantal gemeenten dat op de overige peildata de basisinspanning heeft gehaald, is berekend op basis van het aantal gemeenten op peildatum eind 2004 met daarbij opgeteld het aantal gemeenten dat voor de betreffende peildatum de basisinspanning verwacht te realiseren (en dat eind 2004 nog niet gedaan had).

Figuur 20 Mate waarin een begin is gemaakt met het waterkwaliteitsspoor¹⁵

Uit de figuur blijkt dat in 51% van de gemeenten hier reeds mee begonnen is. In 29% van de gemeenten is hier nog niet mee begonnen. In 20% wordt geen discussie gevoerd over het waterkwaliteitsspoor.

¹⁵ Om de effecten van riooloverstorten op de waterkwaliteit te verminderen is in het begin van de jaren '90 gekozen voor een 2-sporenaanpak. Via een zogenaamde basisinspanning dienen rioolssystemen in overeenstemming te worden gebracht met een zogenaamd referentiestelsel. In het algemeen betekent de basisinspanning dat de capaciteit van het rioolstelsel wordt vergroot waardoor een generieke reductie van het aantal overstortingen wordt bereikt. Om vervolgens te bereiken dat het betreffende oppervlaktewater aan de waterkwaliteitsdoelstelling voldoet, dienen waar nodig aanvullende maatregelen te worden genomen. Hierbij dienen ook andere bronnen en oplossingsrichtingen gemotiveerd in beschouwing te worden genomen. Dit wordt ook wel waterkwaliteitsspoor genoemd.

Figuur 21 Mate waarin duidelijk is welke partij de financieringsverantwoordelijkheid draagt voor de bekostiging van maatregelen die voortvloeien uit het waterkwaliteitsspoor

In figuur 21 staat aangegeven in welke mate voor gemeenten duidelijk is welke partij de financieringsverantwoordelijkheid draagt voor maatregelen die voortvloeien uit het waterkwaliteitsspoor. Volgens 64% van de gemeenten is dit duidelijk. Volgens 36% niet.

Aan de respondenten die aangaven een heldere financieringsverantwoordelijkheid te hebben, is gevraagd welke partijen die verantwoordelijkheid dan dragen. Tabel 4 geeft een overzicht.

Tabel 4 Verantwoordelijke voor de financiering van de maatregelen

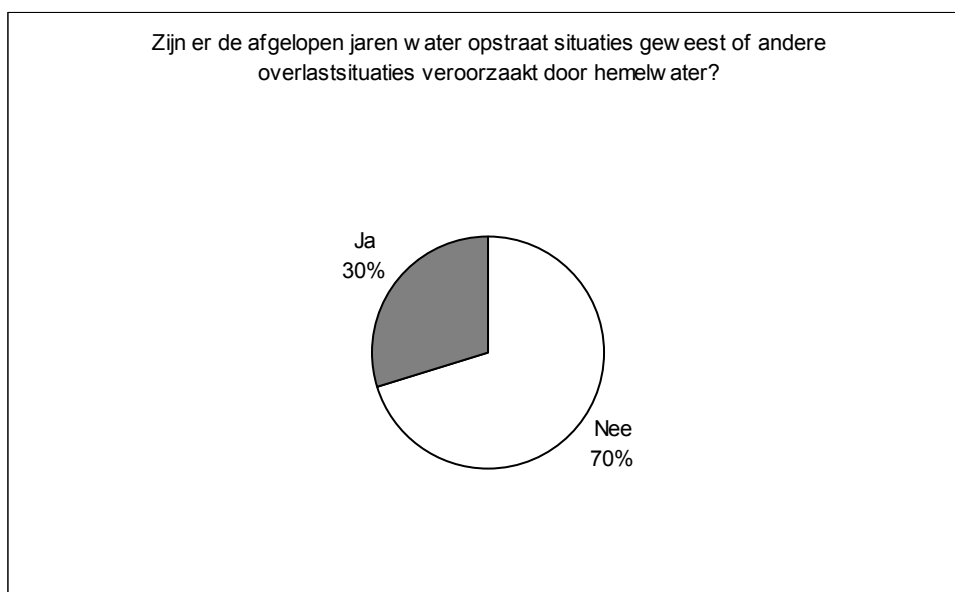
% van de gevallen waarin de partij verantwoordelijk is voor de financiering	Gemeente	Waterschap
Mede verantwoordelijk	81%	55%
Alleen verantwoordelijk	36%	9%

Uit de tabel blijkt dat gemeenten in 81% van de gevallen een verantwoordelijkheid dragen, en in 36% van de gevallen in hun eentje verantwoordelijk zijn. Voor waterschappen zijn deze cijfers respectievelijk 55% (mede verantwoordelijk) en 9% (alleen verantwoordelijk).

4.4 Hemelwater

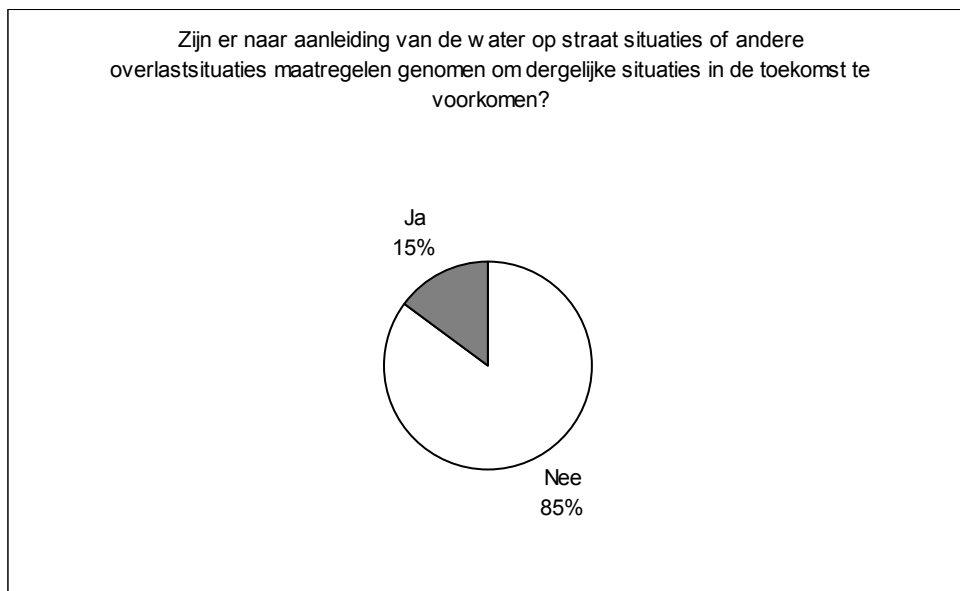
Zijn er de afgelopen jaren overlastsituaties geweest door hemelwater? En zo ja, wordt daaraan wat gedaan? Deze vragen worden in de figuren 22 en 23 behandeld.

Figuur 22 Mate waarin er in de afgelopen jaren overlastsituaties veroorzaakt door hemelwater zijn geweest

Uit figuur 22 blijkt 30% van de gemeenten in de afgelopen jaren te maken hebben gehad met water op straat situaties of met andere overlast door hemelwater. Aan deze groep gemeenten is gevraagd of er naar aanleiding van deze situaties maatregelen zijn genomen om de overlast in de toekomst te voorkomen (zie figuur 23).

Figuur 23 Mate waarin naar aanleiding van overlastsituaties maatregelen zijn genomen ter voorkoming hiervan in de toekomst

15% van de gemeenten geeft aan dat er naar aanleiding van de overlast maatregelen zijn genomen. In 85% van de gemeenten zijn geen maatregelen genomen¹⁶.

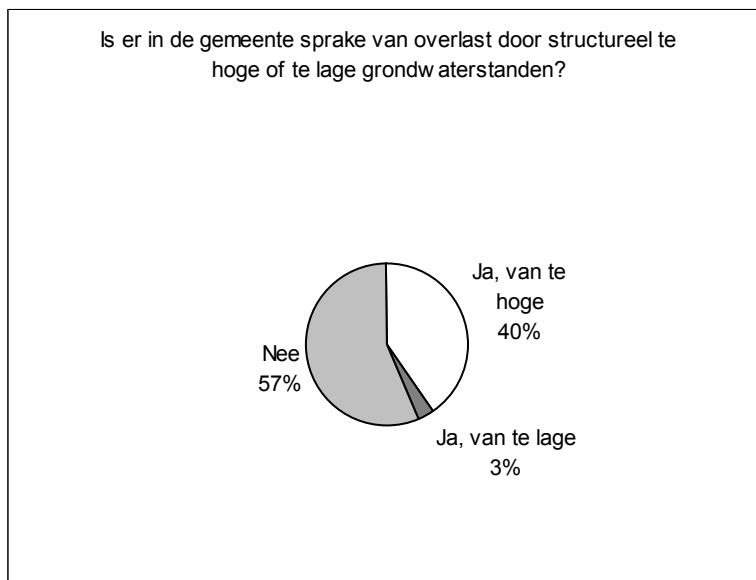
¹⁶ Meer over de stand van zaken wat betreft afkoppelen vindt u de rapportage van het RIONED-onderzoek: "Het Riool in Cijfers 2005".

4.5 Stedelijk grondwater

In welke mate is er in gemeenten last van te hoge of te lage grondwaterstanden? En als er last is, worden er dan maatregelen genomen?

De figuren 24 en 25 geven antwoorden op deze vragen.

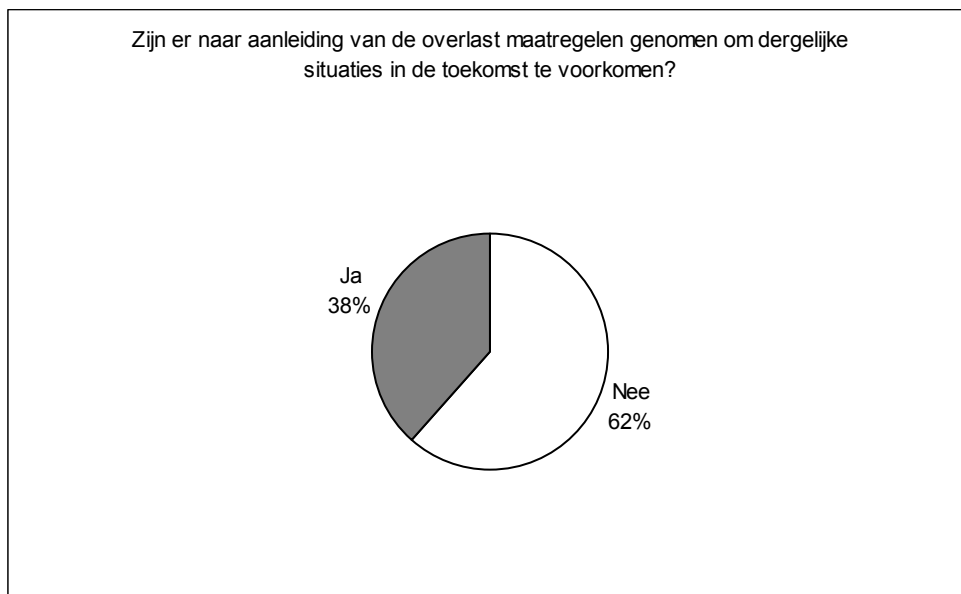
Figuur 24 Mate waarin er in de gemeente last is van structureel te hoge of te lage grondwaterstanden

Uit de figuur blijkt dat in 40% van de gemeenten overlast wordt ondervonden van te hoge/lage grondwaterstanden. Het leeuwendeel hiervan ondervindt overlast van te hoge grondwaterstanden. Meer dan de helft van de gemeenten echter (57%) ondervindt geen overlast van de te hoge of te lage grondwaterstanden.

In de gemeenten die overlast ondervinden van te hoge dan wel te lage grondwaterstanden, worden in 38% van de gemeenten hiertegen maatregelen genomen. In de overige gemeenten wordt hier niet op gereageerd door maatregelen te nemen (zie figuur 25).

Figuur 25 Mate waarin er naar aanleiding van de overlast maatregelen zijn genomen om die in de toekomst te voorkomen

5 Conclusies

In dit hoofdstuk wordt een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen zoals die in de inleiding zijn gesteld. Het antwoord volgt uit de resultaten in de voorgaande drie hoofdstukken van dit rapport en bestaat uit de beantwoording van de drie deelvragen waaruit de hoofdonderzoeksvraag is opgebouwd:

Hoofdvraag:

Wat is de stand van zaken in gemeenten in Nederland wat betreft de stedelijke wateropgave?

Deelvragen:

1. Wat is de stand van zaken in Nederland bij het opstellen van stedelijke waterplannen?
2. Wat is de stand van zaken bij de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?
3. Wat is de stand van zaken bij de stedelijke wateropgave riolering?

De drie deelvragen worden in de volgende drie paragrafen beantwoord. In de vierde paragraaf staat het antwoord op de hoofdvraag. De vijfde paragraaf bevat de aanbevelingen.

5.1 Het schrijven van een stedelijk waterplan

In 45% van de gemeenten is een begin gemaakt met het opstellen van een stedelijk waterplan, is hierin gevorderd of is begonnen met het uitvoeren van maatregelen op basis van het plan (zie figuur 1).

In 21% van de gevallen is er geen voornemen om een dergelijk plan op te stellen. In deze situaties spelen met name een rol het feit dat er op ambtelijk niveau geen probleem wordt onderkend dat met een waterplan kan worden opgelost en het feit dat er ambtelijk geen prioriteit wordt toegekend aan het opstellen van een waterplan (zie figuur 2).

Wanneer er wel een waterplan is/wordt geschreven, gebruikt de meerderheid van de gemeenten de "Handreiking Stedelijk Waterplan" van de VNG en UvW (zie figuur 3).

Bijna iedere gemeente werkt bij het schrijven van een dergelijk plan samen met het waterschap. De meerderheid betreft (ook) lokale belangengroeperingen en/of maatschappelijke organisaties bij het opstellen van het plan (zie figuur 4).

In 34% van de gemeenten wordt bij het opstellen van het plan een knelpunt ondervonden in een gebrek aan personeel. In 24% van de gemeenten worden helemaal geen knelpunten ondervonden bij het opstellen van het plan (zie figuur 5).

5.2 De stand van zaken in de stedelijke wateropgave oppervlaktewater

39% van de gemeenten is (nog) niet bekend met de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. In de helft is nog geen contact geweest tussen gemeente en waterschap hierover (zie figuur 6).

In gemeenten waar al wel vorderingen gemaakt zijn met het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater, geldt dat de belangrijkste knelpunten bij de bepaling zijn dat onduidelijk is hoe de waterschapsnormen moeten worden doorvertaald naar gewenste eigenschappen van het huidige

watersysteem en dat de gewenste effecten van concrete maatregelen en hun ruimtebeslag niet helder zijn. (zie figuur 7).

In 52% van de gemeenten waar tenminste een start gemaakt is met het bepalen van de opgave is de gemeente tevreden over de samenwerking met het waterschap (zie figuur 8).

Sinds 2000 zijn in 40% van de gemeenten maatregelen genomen of worden maatregelen uitgevoerd (zie figuur 9). In ongeveer eenzelfde aantal (37%) staan tot 2015 maatregelen in de planning (zie figuur 11).

De maatregelen die het meest genomen zijn, bevinden zich in de categorieën “het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers” en “het uitbreiden van het wateroppervlak” (zie figuur 10). Deze categorieën maatregelen zijn ook het meest gepland (zie figuur 13). Kwantificering van de bijdrage van deze maatregelen aan het watersysteem blijkt lastig. Ook blijkt het lastig om de karakteristieken van het huidige watersysteem te kwantificeren. Het inschatten van de kosten van maatregelen blijkt ook moeilijk.

5.3 De stand van zaken in de stedelijke wateropgave riolering

In 84% van de gevallen worden in gemeenten maatregelen genomen aan panden in het buitengebied waar zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater wordt geloosd (zie figuur 14).

In bijna de helft van de gemeenten is een optimalisatie studie of/een afvalwaterakkoord of –plan opgesteld om riolering en zuivering beter op elkaar te laten aansluiten (zie figuur 16).

In 36% van de gemeenten is de basisinspanning riolering gehaald (zie figuur 18). In 2010 verwacht bijna iedere gemeente die gehaald te hebben (zie figuur 19).

In 51% van de gemeenten is een begin gemaakt met het waterkwaliteitsspoor (zie figuur 20).

In 30% van de gemeenten wordt overlast ondervonden van water op straat situaties (figuur 22). In 15% van deze groep zijn maatregelen genomen om dit in de toekomst te voorkomen (zie figuur 23).

In 43% van de gemeenten wordt overlast ondervonden van grondwater (zie figuur 24). In 40% van de gemeenten waar overlast wordt ondervonden, worden hiertegen geen maatregelen genomen. (zie figuur 25).

5.4 De stand van zaken in de stedelijke wateropgave

Uit de vragenlijst blijkt dat in 40% van de gemeenten sinds 2000 maatregelen zijn genomen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. De meest genomen maatregel blijkt het maken van extra ruimte voor water te zijn. 45% van de gemeenten heeft tenminste een begin gemaakt met het opstellen van een waterplan. 24% van de gemeenten heeft een waterplan. Hoewel gemeenten dus duidelijk op weg zijn om waterbeleid te formuleren en maatregelen te nemen ter bestijding van wateroverlast in het bebouwde gebied, blijken zich in de lokale praktijk ook een aantal duidelijke knelpunten voor te doen. In de eerste plaats heeft er in de helft van de gevallen nog geen contact plaatsgevonden tussen waterschappen en gemeenten over vraagstukken rondom ruimte voor water. Ook blijkt dat gemeenten nog onvoldoende bekend zijn met het begrip stedelijke wateropgave en dat er daarbij onduidelijkheden zijn over de rollen en verantwoordelijkheden van gemeente en waterschap. Dit resulteert in het gegeven dat er voor veel gemeenten nog geen kwantificeerbaar beeld bestaat van de grootte van de stedelijke wateropgave, de maatregelen die in dat verband genomen moeten worden en de financiële consequenties daarvan. Des te opvallender is dat er ondanks de verschillende onduidelijkheden toch in 40% van de gemeenten reeds maatregelen zijn

genomen. Op dit moment kan er echter nog geen landelijke schatting worden gemaakt van de grootte van de stedelijke wateropgave.

Zoals eerder aangegeven bestaat er een verband tussen de stedelijke wateropgave riolering en de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. Over de grootte van deze relatie (welke invloed heeft de rioleringszorg op de het risico van stedelijke waterproblemen) kunnen op basis van dit onderzoek geen uitspraken worden gedaan. Het blijkt in de praktijk al heel moeilijk om alleen al een model te ontwikkelen waarin de wederzijdse invloeden gekwantificeerd kunnen worden. Wel blijkt dat in gemeenten maatregelen worden genomen om tot een meer optimale rioleringszorg te komen. In 37% van de gemeenten is een optimalisatiestudie uitgevoerd om tot een optimale en doelmatige afstemming met zuiveringsbeleid te komen. In 2010 verwachten de meeste gemeenten de basisinspanning riooloverstorten te hebben gehaald. Deze investeringsoperatie is gericht op meer rioleringscapaciteit en moet de kans op stedelijke waterproblemen verminderen. Er kunnen op basis van dit onderzoek geen conclusies worden getrokken ten aanzien van de rol die afkoppelprojecten daarbij spelen. De RIONED-rapportage Riool in Cijfers 2005 die naar verwachting in september wordt gepubliceerd zal daarover meer duidelijkheid geven.

In een aantal gemeenten doen zich grondwaterproblemen of regenwaterproblemen voor. In ongeveer een kwart van deze situaties ziet de gemeente een rol voor zich weggelegd in het nemen van maatregelen en zijn maatregelen genomen om de kans op toekomstige problemen te verminderen. De verwachting is dat het aantal gemeenten dat maatregelen neemt verder zal toenemen wanneer er sprake wordt van een formele gemeentelijke rol daarbij (zoals voortvloeit uit het wetsvoorstel gemeentelijke watertaken. Tenslotte blijkt dat de afvalwateropgave in het buitengebied zeer ver gevorderd is. Bij een aantal panden worden (nog) geen maatregelen genomen. Het nemen van maatregelen is een verantwoordelijkheid van de lozer, tenzij de gemeentelijke rioleringszorgplicht daarbij van toepassing is.

5.5 Aanbevelingen

Via een in medio 2006 te presenteren vervolgrapportage, zal de voortgang in het realiseren van de stedelijke wateropgave in beeld worden gebracht. Op basis van de 0-meting kunnen in elk geval de volgende twee aanbevelingen worden gedaan:

Communicatie/bewustwordingsaanbeveling

- De onduidelijkheid over de rollen en verantwoordelijkheden van waterschap en gemeente bij de bepaling van de stedelijke wateropgave dient weggenomen te worden. Ook dient het contact tussen gemeente en waterschap hierover geïntensiveerd te worden. Aanbevolen wordt een handreiking stedelijke wateropgave te ontwikkelen op basis van in elk geval de procesfasen die in tabel 6 van de rapportage onderscheiden worden en hetgeen hierover reeds in de handreiking stedelijk waterplan staat vermeld. Deze handreiking heeft een communicatieve en een bewustwordingsfunctie: zij moet het contact tussen gemeente en waterschap over de stedelijke wateropgave stimuleren en het proces dat wordt gevolgd om die te bepalen stroomlijnen.

Technische/inhoudelijke aanbeveling

- De onduidelijkheid over de effecten van maatregelen op de grootte van de stedelijke wateropgave dient te worden weggenomen. Aanbevolen wordt een “quick-scan” stedelijke wateropgave te ontwikkelen waarin oppervlaktewater, grondwater, regenwater en riolering in gezamenlijkheid worden beschouwd. Met dit rekenmodel dienen de grootte van de stedelijke wateropgave en de effecten van maatregelen op het watersysteem gekwantificeerd te kunnen worden.

Deze “quick-scan” is daarmee:

- een centraal opgesteld instrument;
- dat door de lokale partijen gebruikt kan worden;
- als hulpmiddel;
- om de totale stedelijke wateropgave;
- meer inzichtelijke te krijgen.

Stand van zaken stedelijke wateropgave

- 0-meting –

Bijlagerapport

Mei 2005

6 Bijlage 'De vragenlijst'

TOELICHTING

In opdracht van de VNG doet SGBO, Onderzoeks- en Adviesbureau van de VNG, onderzoek naar de stedelijke wateropgave. Dit onderzoek vloeit voort uit de medio 2003 door de VNG gemaakte afspraken in het kader van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW).

Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW)

Het NBW bevat een groot aantal afspraken over de taken van de vier overheden om er voor te zorgen dat in 2015 het watersysteem in Nederland op orde is gebracht. Hiermee moeten overstromingsrisico's en kansen op (ernstige) wateroverlast worden geminimaliseerd. Kern van de afspraken is dat er meer ruimte in het landelijk en stedelijk gebied moet worden gevonden om het extra wateraanbod, dat in de komende jaren wordt verwacht, (tijdelijk) vast te houden en te bergen en waar nodig de waterafvoer te verbeteren. Een aantal afspraken heeft betrekking op de zogenaamde stedelijke wateropgave. In dit verband gelden de volgende afspraken:

- De gemeenten stellen in de periode tot uiterlijk medio 2006 stedelijke waterplannen op. Zij stellen deze plannen op met de waterschappen, voorzover een gemeente en het waterschap dat uit het oogpunt van tenminste de wateroverlastproblematiek samen noodzakelijk vinden. VNG en UvW stellen hiervoor een format op (artikel 4.13).
- De VNG draagt zorg voor de (jaarlijkse) voortgangsrapportages en daarmee voor de monitoring met betrekking tot de stedelijke wateropgave (artikel 20.9).

De VNG heeft op 4 juni jl. een *Handreiking stedelijk waterplan* per ledenbrief (nr. 04/71) naar gemeenten gestuurd. Hiermee wil de VNG het opstellen van stedelijke waterplannen stimuleren en faciliteren. Wij zenden u deze vragenlijst toe met het oog op de gemaakte afspraak dat de VNG de voortgang in de stedelijke wateropgave in beeld brengt. Daarvoor is in de eerste plaats inzicht nodig in de stand van zaken.

Vragenlijst stedelijke wateropgave

De vragen die u nu gaat beantwoorden vormen de grondslag voor de eerste voortgangsrapportage (0-meting) van de monitoring van de stedelijke wateropgave. De vragenlijst bestaat uit drie gedeelten.

Deel A van de vragenlijst gaat over stedelijke waterplannen. Vervolgens worden vragen gesteld over de stedelijke wateropgave. Hier wordt een onderscheid gemaakt in de stedelijke wateropgave in het kader van het NBW (deel B) en de lokale wateropgave (deel C). De stedelijke wateropgave in het kader van het NBW wordt 'de stedelijke wateropgave oppervlaktewater' genoemd. Deze opgave is bedoeld om het overstromingsrisico van onder andere de stedelijke watergangen tot 2050 zoveel mogelijk te beperken. Het maken van ruimte voor water speelt hierin een belangrijke rol. De 'stedelijke wateropgave riolering' gaat om de aanpak van lokale waterproblemen die met name temaken hebben met de afvoer van regenwater van verhardingen.

De VNG is benieuwd naar de stand van zaken met betrekking tot de stedelijke wateropgave en de mate waarin gemeenten hiermee bekend zijn, over dit onderwerp hebben nagedacht en eventueel maatregelen gepland of genomen hebben. De VNG stelt prijs op de informatie die u via deze enquête ter beschikking stelt. Voor een goede belangenbehartiging door de VNG is uw bijdrage onontbeerlijk. Wij willen u vragen de vragenlijst voor 1 april 2005 in te vullen.

Notatiewijze vragenlijst

één antwoord mogelijk

meerdere antwoorden mogelijk

één cijfer per streepje

/ .00 één cijfer per streepje

open vraag

ga door naar vraag ... (u kunt vragen overslaan)

informatie/toelichting/kopteksten

A. Het stedelijk waterplan

Momenteel hebben ongeveer 120 gemeenten een waterplan. De VNG heeft op 4 juni jl. per ledenbrief (nr. 04/71) een handreiking stedelijk waterplan het land in gestuurd om het opstellen van waterplannen te stimuleren en faciliteren. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat de vorm van een waterplan moet aansluiten bij de lokale problematiek en behoefte. In de handreiking wordt er echter van uitgegaan dat het stedelijk waterplan een strategisch plan is met daarin een visie en een aantal inhoudelijke modules waarin eventueel maatregelen worden opgenomen met betrekking tot het stedelijk waterbeheer. De handreiking geeft aan dat het stedelijk waterplan een geschikt instrument is om de stedelijke wateropgave (zie deel B en C van deze vragenlijst) in te beschrijven.

1. In welke fase van het beleidsvormingsproces bevindt uw gemeente zich als het gaat om het opstellen van een stedelijk waterplan?

- 1 Er is geen beleidsvoornemen om een stedelijk waterplan op te stellen
- 2 Er is een beleidsvoornemen om een stedelijk waterplan op te stellen, maar er is nog niet begonnen met het opstellen daarvan → Vraag A.3
- 3 Het stedelijk waterplan wordt momenteel opgesteld → Vraag A.3
- 4 Het stedelijk waterplan is vastgesteld, maar het beleid wordt momenteel nog niet uitgevoerd → Vraag A.3
- 5 Het stedelijk waterplan is vastgesteld en het beleid wordt momenteel uitgevoerd → Vraag A.3
- 6 Het stedelijk waterplan is vastgesteld en het beleid is gerealiseerd → Vraag A.3
- 7 Anders, namelijk → Vraag A.3

— — — — —

2. Waarom is er geen beleidsvoornemen om een stedelijk waterplan op te stellen?

In deze vraag (en ook elders in deze vragenlijst) wordt gesproken over “het waterschap”. Er zijn gemeenten die met meerdere waterschappen temaken hebben. Deze gemeenten wordt gevraagd alle vragen die over “het waterschap” gaan in te vullen over ‘het gemiddelde’ van de verschillende waterschappen. Indien u over het ene waterschap bijvoorbeeld heel tevreden bent maar met het andere waterschap mindere ervaringen heeft, dan kunt u bij een vraag of u tevreden bent over de samenwerking bijvoorbeeld ‘neutraal’ invullen (‘het gemiddelde’). Omdat het gaat om het verkrijgen van een landelijk beeld hebben we het niet nodig gevonden om ruimte te laten voor het maken van onderscheid tussen meerdere waterschappen.

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- 1 Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op ambtelijk niveau
- 2 Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op bestuurlijk niveau
- 3 Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij het waterschap
- 4 Er is onvoldoende personele capaciteit bij de gemeente
- 5 Er is onvoldoende personele capaciteit bij het waterschap
- 6 Er is geen prioriteit bij de gemeente op ambtelijk niveau
- 7 Er is geen prioriteit bij de gemeente op bestuurlijk niveau
- 8 Er is geen prioriteit bij het waterschap
- 9 Er zijn te weinig financiële middelen bij de gemeente om een plan te maken en de maatregelen uit te voeren
- 10 Anders, namelijk

— — — — —

➔ Vraag B.1

3. Is/wordt bij het opstellen van het stedelijk waterplan gebruik gemaakt van de “Handreiking

Stedelijk Waterplan” van de VNG en UvW?

Deze handreiking is op 4 juni 2004 per VNG-ledenbrief (nr. 04/71) aan u toegezonden.

1 Nee

2 Ja

4. Welke partijen zijn/waren bij het opstellen van het stedelijk waterplan betrokken?

In deze vraag (en ook elders in deze vragenlijst) wordt gesproken over “het waterschap”. Er zijn gemeenten die met meerdere waterschappen temaken hebben. Deze gemeenten wordt gevraagd alle vragen die over “het waterschap” gaan in te vullen over ‘het gemiddelde’ van de verschillende waterschappen. Indien u over het ene waterschap bijvoorbeeld heel tevreden bent maar met het andere waterschap mindere ervaringen heeft, dan kunt u bij een vraag of u tevreden bent over de samenwerking bijvoorbeeld ‘neutraal’ invullen (‘het gemiddelde’). Omdat het gaat om het verkrijgen van een landelijk beeld hebben we het niet nodig gevonden om ruimte te laten voor het maken van onderscheid tussen meerdere waterschappen.

(meerdere antwoorden mogelijk)

- 1 Het waterschap
- 2 De provincie
- 3 Het drinkwaterbedrijf
- 4 Andere gemeente(n)
- 5 Bewoners en/of vertegenwoordigers van bewoners
- 6 Lokale belangenverenigingen en/of maatschappelijke organisaties
- 7 Bedrijfsleven
- 8 Anders, namelijk

— — — — — — — — — —

5. Welke knelpunten komt u tegen/bent u tegengekomen bij het opstellen van het stedelijk waterplan?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- 1 Er is onvoldoende personele capaciteit bij de gemeente
- 2 Er is onvoldoende personele capaciteit bij het waterschap
- 3 Er is onvoldoende prioriteit bij de gemeente op ambtelijk niveau
- 4 Er is onvoldoende prioriteit bij de gemeente op bestuurlijk niveau
- 5 Er is onvoldoende prioriteit bij het waterschap
- 6 Er is onduidelijkheid met betrekking tot het trekkerschap bij het opstellen van het stedelijk waterplan
- 7 Er is onvoldoende expertise in huis om een stedelijk waterplan op te stellen
- 8 De afstemming met andere (ruimtelijke) plannen is een probleem
- 9 De samenwerking met andere afdelingen binnen de gemeente is een probleem
- 10 Er is onvoldoende inzicht in de kosten van de bijbehorende maatregelen
- 11 Er is onduidelijkheid met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor de bekostiging van de maatregelen
- 12 Er zijn/worden geen knelpunten ondervonden
- 13 Anders, namelijk

— — — — — — — — — —

De stedelijke Wateropgave

De stedelijke wateropgave is de opgave die in een gemeente benodigd is om in het bebouwde gebied in 2015 wateroverlast te voorkomen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in:

- de stedelijke wateropgave oppervlaktewater
- de stedelijke wateropgave riolering

Stedelijke wateropgave oppervlaktewater

De stedelijke wateropgave oppervlaktewater vloeit voort uit het NBW en is er op gericht om het stedelijk watersysteem op orde te hebben in 2015 en vervolgens op orde te houden richting 2050 zodat problemen als gevolg van oppervlaktewater dat buiten zijn oevers treedt zoveel mogelijk worden voorkomen. Het creëren van extra ruimte voor water speelt hierin een belangrijke rol. Deze opgave wordt zo veel mogelijk gegeven in termen van maatregelen (m² ruimte voor water en landoppervlak, m³ voor berging, m³/s voor afvoer) en kosten (€). De waterschappen kunnen een inbreng leveren in dit proces via normen voor watersystemen. Tevens zijn de waterschappen bezig een nieuwe systematiek te ontwikkelen van werknormen voor regionale watersystemen die momenteel via een iteratief proces getoetst worden.

Stedelijke wateropgave riolering

Daarnaast kan er ook sprake zijn van lokale waterproblemen die worden veroorzaakt door een (tijdelijk) te beperkte afvoer van regenwater dat valt op verharde oppervlakken en door te hoge of te lage grondwaterstanden. Hierbij is doorgaans geen sprake van een veiligheidsrisico. Het gaat hierbij in feite om een lokaal bestuurlijke risicoanalyse.

Hoewel er verband kan bestaan tussen beide vormen van wateroverlast, is er voor gekozen in deze vragenlijst hiertussen een onderscheid te maken.

B. Stedelijke Wateropgave oppervlaktewater

De onderstaande vragen gaan in op de stedelijke wateropgave oppervlaktewater

Definitie van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater

De stedelijke wateropgave oppervlaktewater vloeit voort uit het NBW en is er op gericht om het stedelijk watersysteem op orde te hebben in 2015 en vervolgens op orde te houden richting 2050 zodat problemen als gevolg van oppervlaktewater dat buiten zijn oevers treedt zoveel mogelijk worden voorkomen. Het creëren van extra ruimte voor water speelt hierin een belangrijke rol. Deze opgave wordt zo veel mogelijk gegeven in termen van maatregelen (m² ruimte voor water en landoppervlak, m³ voor berging, m³/s voor afvoer) en kosten (€). De waterschappen kunnen een inbreng leveren in dit proces via normen voor watersystemen. Tevens zijn de waterschappen bezig een nieuwe systematiek te ontwikkelen van werknormen voor regionale watersystemen die momenteel via een iteratief proces getoetst worden.

1. Welke fasen zijn door het waterschap en uw gemeente doorlopen als het gaat om het proces van het bepalen en realiseren van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

(alle fasen die doorlopen zijn aankruisen)

Voorbeeld: Het kan zijn dat u de fasen 1, 3 en 4 reeds doorlopen heeft, maar dat fase 2 (nog) niet heeft plaatsgevonden. U kruist dan de fasen 1, 3 en 4 aan. In feite bevindt u zich dan in fase 4, maar is duidelijk geworden dat fase 2 is overgeslagen. Dit is voor ons belangrijke informatie.

- 1 De gemeente is (nog) niet bekend met de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en vraagstukken rondom 'ruimte voor water'
- 2 Er is nog geen contact geweest met het waterschap over de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en vraagstukken rondom 'ruimte voor water'
- 3 Er is een oriënterend gesprek geweest met het waterschap over de stedelijke wateropgave oppervlaktewater en vraagstukken rondom 'ruimte voor water'
- 4 De gemeente is betrokken bij het proces van de totstandkoming van conceptnormen
- 5 De conceptnormen zijn getoetst
- 6 De conceptnormen van het regionale watersysteem zijn bekend
- 7 De conceptnormen van het regionale watersysteem zijn bekend, de vertaling naar de gemeentelijke situatie vindt plaats
- 8 De door het waterschap geïnventariseerde stedelijke wateropgave oppervlaktewater is naar de gemeentelijke situatie vertaald
- 9 De door het waterschap geïnventariseerde stedelijke wateropgave oppervlaktewater is ruimtelijk voldoende onderbouwd
- 10 De gemeente heeft een bestuurlijk besluit genomen over de grootte van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater
- 11 De grootte van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater is bekend, maatregelen zijn nog niet gepland
- 12 De stedelijke wateropgave oppervlaktewater is bekend, maatregelen worden gepland
- 13 De stedelijk wateropgave oppervlaktewater is bekend, maatregelen worden uitgevoerd

- 14 Alle maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater zijn gerealiseerd

Ruimte voor opmerkingen

— — — — — — — — — —

2. Welke knelpunten bent u tegengekomen/komt u tegen bij het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- 1 De stedelijke wateropgave oppervlaktewater moet voor onze gemeente nog worden bepaald. Er is nog geen zicht op knelpunten
- 2 Onvoldoende commitment/urgentie bij het waterschap
- 3 Onvoldoende commitment/urgentie bij het bestuur van de gemeente voor de stedelijke wateropgave
- 4 Onduidelijkheid over de status van normen om te bepalen welk overstromingsrisico acceptabel is
- 5 Onduidelijkheid over de wijze waarop de waterschapsnormen voor regionale wateroverlast moeten worden vertaald naar het stedelijk gebied
- 6 Onduidelijkheid over de consequenties van de normen voor het huidige stedelijk watersysteem
- 7 Onduidelijkheid over de bijdrage van verschillende maatregelen aan de stedelijke wateropgave
- 8 Er is onvoldoende inzicht in de kosten van de benodigde maatregelen om de stedelijke wateropgave oppervlaktewater te realiseren
- 9 Er is onduidelijkheid met betrekking tot de rol van de gemeente
- 10 De door het waterschap bepaalde stedelijke wateropgave is onvoldoende ruimtelijk onderbouwd
- 11 De doorvertaling naar de ruimtelijke ordening verloopt stroef
- 12 Het inzicht in de ruimtelijke gevolgen van de wateropgave is onvoldoende
- 13 De ruimtelijke onderbouwing is onvoldoende op maat voor het plangebied
- 14 De afstemming tussen waterschappen onderling is een probleem
- 15 Er worden geen knelpunten ondervonden
- 16 Anders, namelijk

— — — — —

3. Hoe tevreden bent u met de inbreng van het waterschap/de waterschappen bij het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

Indien u werkt met meerdere waterschappen, kunt u deze vraag invullen voor de “gemiddelde inbreng.”

- 1 Mijn gemeente is nog niet of nauwelijks begonnen met het bepalen van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. Deze vraag kan dus niet beantwoord worden.
- 2 Zeer tevreden
- 3 Tevreden
- 4 Neutraal (tevreden noch ontevreden)
- 5 Ontevreden
- 6 Zeer ontevreden
- 7 De gemeente werkt niet met het waterschap samen bij het bepalen en uitvoeren van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater
- 8 Geen mening/niet van toepassing

Omdat... _ _ _ _ _

4. Zijn er vanaf 2000¹⁷ tot heden in uw gemeente maatregelen genomen of in uitvoering in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

- 1 Ja
 2 Nee

➔ Vraag B.8

5. Welke maatregelen om het risico van overstromingen van regionale watersystemen te beperken zijn genomen of in uitvoering vanaf 2000 tot heden?

		Genomen vanaf 2000
		1
Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers zodat er meer berging in de watergang ontstaat	a	☐
Het uitbreiden van het wateroppervlak	b	☐
Het vergroten van de acceptabele peilstijging (gerelateerd aan laagst liggend maaiveld)	c	☐
Het vergroten van de afvoercapaciteit van stedelijke watergangen	d	☐
Het realiseren van tijdelijke berging in openbaar gebied (bijvoorbeeld een parkeerplaats of park)	e	☐
anders, namelijk _____ _____	f	☐

¹⁷ Voor 2000 als jaartal is gekozen omdat dit ongeveer het jaartal is waarin de omslag in het denken (meer ruimte maken voor water, rapport waterbeheer 21e eeuw van de commissie Tielrooy) heeft plaatsgevonden. Daarna is een begin gemaakt met het nemen van maatregelen.

--	--	--

6. Wilt u, indien bekend, van de soorten maatregelen die u vanaf 2000 tot nu genomen of in uitvoering heeft, de volgende gegevens opgeven?

U kunt hier een getal invullen bij de eenheid waarin u rekt. Rekt u bijvoorbeeld alleen in m² ruimte, dan hoeft u niets in te vullen bij m³ of bij m³/s.

Wellicht moet u voor het achterhalen van specifieke gegevens contact opnemen met het waterschap.

Gegevens soorten maatregelen genomen vanaf 2000		Ruimte voor water (m ³ voor berging/vasthouden)	Afvoercapaciteit (m ³ /s)	Ruimte voor water (m ² wateroppervlak)	Ruimte voor water (m ² landoppervlak)	Totaal in uw gemeente aanwezig verhard oppervlak (m ² ruimte)
		1	2	3	4	5
Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers zodat er meer berging in de watergang ontstaat	a	— —	— —	— —	— —	— —
Het uitbreiden van het wateroppervlak	b	— —	— —	— —	— —	— —
Het vergroten van de acceptabele peilstijging (gerelateerd aan laagst liggend maaiveld)	c	— —	— —	— —	— —	— —
Het vergroten van de afvoercapaciteit	d	— —	— —	— —	— —	— —

van stedelijke watergangen					
Het realiseren van tijdelijke berging in openbaar gebied (bijvoorbeeld een parkeerplaats of park)	e	— —	— —	— —	— —
anders, namelijk — — — — — — —	f	— —	— —	— —	— —

7. Wilt u, indien bekend, van het stedelijk watersysteem en van de maatregelen die u vanaf 2000 tot nu genomen of in uitvoering heeft, de volgende gegevens opgeven?

U kunt hier een getal invullen bij de eenheid waarin u rekent. Rekent u bijvoorbeeld alleen in m² ruimte, dan hoeft u niets in te vullen bij m³ of bij m³/s.

Wellicht moet u voor het achterhalen van specifieke gegevens contact opnemen met het waterschap.

Gegevens stedelijk watersysteem vanaf 2000		Ruimte voor water (m ³ voor berging/vasthouden)	Afvoercapaciteit (m ³ /s)	Ruimte voor water (m ² wateroppervlak)	Ruimte voor water (m ² landoppervlak)	Totaal aanwezig verhard oppervlak (m ² ruimte)
		1	2	3	4	5
Het watersysteem in 2000	a	— —	— —	— —	— —	— —
Het gewenste toekomstige watersysteem in 2015	b	— —	— —	— —	— —	— —
Het verschil tussen het gewenste toekomstige watersysteem en het watersysteem in 2000 = b – a. Dit is de grootte van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater in 2000	c	— —	— —	— —	— —	— —
Totaalbijdrage van alle vanaf 2000 genomen/in uitvoering zijnde maatregelen aan	d	— —	— —	— —	— —	— —

de stedelijke wateropgave oppervlaktewater. (in feite de antwoorden bij vraag 6)					
Het verschil tussen het gewenste watersysteem en het watersysteem dat ontstaat nadat de maatregelen van 2000-2004 zijn uitgevoerd = b – (a + d). Dit is de grootte van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater anno 2005.	e	— —	— —	— —	— —

F	☐	Er zijn wel maatregelen genomen maar het effect daarvan is niet te kwantificeren
G	☐	Het huidige en gewenste watersysteem zijn nog niet in beeld gebracht

8. Zijn er vanaf heden tot 2015 in uw gemeente maatregelen gepland in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

- 1 Ja
- 2 Nee

➔ Vraag B.10

9. Waarom zijn er geen maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater gepland?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- 1 Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op ambtelijk niveau
- 2 Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij de gemeente op bestuurlijk niveau
- 3 Er wordt geen acuut probleem gesignaleerd bij het waterschap
- 4 Er is onvoldoende personele capaciteit bij de gemeente
- 5 Er is onvoldoende personele capaciteit bij het waterschap
- 6 Er is geen prioriteit bij de gemeente op ambtelijk niveau
- 7 Er is geen prioriteit bij de gemeente op bestuurlijk niveau
- 8 Er is geen prioriteit bij het waterschap
- 9 Er zijn te weinig financiële middelen bij de gemeente om maatregelen uit te voeren
- 10 De stedelijke wateropgave oppervlaktewater voor onze gemeente moet nog bepaald worden. Concrete maatregelen zijn nog niet bekend en/of gepland
- 11 Anders, namelijk

— — — — —

➔ Vraag B.13

10. Welke maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater zijn gepland vanaf heden tot 2015?

		Gepland tot 2015
		1
Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers zodat er meer berging in de watergang ontstaat	a	☐
Het uitbreiden van het wateroppervlak	b	☐
Het vergroten van de acceptabele peilstijging (gerelateerd aan laagst liggend maaiveld)	c	☐
Het vergroten van de afvoercapaciteit van stedelijke watergangen	d	☐
Het realiseren van tijdelijke berging in openbaar gebied (bijvoorbeeld een parkeerplaats of park)	e	☐
anders, namelijk _ _ _ _ _ _ _ _	f	☐

11. Wilt u, indien bekend, van de soorten maatregelen die u heeft gepland tot 2015, de volgende gegevens opgeven?

U kunt hier een getal invullen bij de eenheid waarin u rekent. Rekent u bijvoorbeeld alleen in m² ruimte, dan hoeft u niets in te vullen bij m³ of bij m³/s.

Wellicht moet u voor het achterhalen van specifieke gegevens contact opnemen met het waterschap.

Gegevens soorten maatregelen gepland tot 2015	Ruimte voor water (m ³ voor berging/vasthouden)	Afvoercapaciteit (m ³ /s)	Ruimte voor water (m ² wateroppervlak)	Ruimte voor water (m ² landoppervlak)	Totaal in uw gemeente aanwezig verhard oppervlak (m ² ruimte)
	1	2	3	4	5
Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers zodat er meer berging in de watergang ontstaat	a	— —	— —	— —	— —
Het uitbreiden van het wateroppervlak	b	— —	— —	— —	— —
Het vergroten van de acceptabele peilstijging (gerelateerd aan laagst liggend maaiveld)	c	— —	— —	— —	— —
Het vergroten van de afvoercapaciteit	d	— —	— —	— —	— —

van stedelijke watergangen					
Het realiseren van tijdelijke berging in openbaar gebied (bijvoorbeeld een parkeerplaats of park)	e	— —	— —	— —	— —
anders, namelijk — — — — — — — — —	f	— —	— —	— —	— —

12. Wilt u, indien bekend, van het stedelijk watersysteem en de maatregelen die u heeft gepland tot 2015, de volgende gegevens opgeven?

U kunt hier een getal invullen bij de eenheid waarin u rekent. Rekent u bijvoorbeeld alleen in m² ruimte, dan hoeft u niets in te vullen bij m³ of bij m³/s.

Wellicht moet u voor het achterhalen van specifieke gegevens contact opnemen met het waterschap.

Gegevens maatregelen gepland tot 2015		Ruimte voor water (m ³ voor berging/vasthouden)	Afvoercapaciteit (m ³ /s)	Ruimte voor water (m ² wateroppervlak)	Ruimte voor water (m ² landoppervlak)	Totaal aanwezig verhard oppervlak (m ² ruimte)
		1	2	3	4	5
Het huidige watersysteem	a	— —	— —	— —	— —	— —
Het gewenste toekomstige watersysteem in 2015	b	— —	— —	— —	— —	— —
Het verschil tussen het gewenste toekomstige watersysteem en het huidige watersysteem = b – a. Dit is de stedelijke wateropgave oppervlaktewater tot 2015.	c	— —	— —	— —	— —	— —
Totaalbijdrage van alle tot 2015 geplande maatregelen aan de stedelijke wateropgave oppervlaktewater	d	— —	— —	— —	— —	— —

(in feite de antwoorden bij vraag 11)					
Het verschil tussen het gewenste watersysteem en het watersysteem dat ontstaat als de maatregelen genomen zijn. = $b - (a + d)$	e	— —	— —	— —	— —

f	☐	Er zijn wel maatregelen gepland maar het effect daarvan is niet te kwantificeren
g	☐	Het huidige en gewenste watersysteem zijn nog niet in beeld gebracht

13. Indien bekend, welke kosten zijn/waren gemoeid met het realiseren van de maatregelen in het kader van de stedelijke wateropgave oppervlaktewater?

De kosten die hier door de gemeente worden opgegeven, hoeven niet perse ook door de gemeente gefinancierd te worden. Een door de gemeente geconstateerde wateropgave betekent niet automatisch dat het ook de (financiële) verantwoordelijkheid van de gemeente is om die opgave te realiseren. Het kan dus zijn dat andere partijen uiteindelijk de financiële verantwoordelijkheid voor de realisatie dragen. De vraag wie de financiële verantwoordelijkheid draagt doet voor de beantwoording van deze vraag dus niet ter zaken.

		Maatregelen gepland tot 2015	Maatregelen genomen vanaf 2000
		1	2
Kosten in €	a		

14. Kunt u aangeven welke partij welk gedeelte van de kosten financiert?

		Maatregelen gepland tot 2015	Maatregelen genomen vanaf 2000
		1	2
Gefinancierd door de gemeente (kosten in €)	a		
Gefinancierd door het waterschap (kosten in €)	B		
Gefinancierd door de provincie (kosten in €)	C		
Gefinancierd door het rijk (kosten in €)	D		
Financieringsbron nog onbekend (kosten in €)	E		
Gefinancierd door anderen, namelijk (kosten in €)	F		

C. De stedelijke wateropgave riolering: analyse en aanpak van lokale waterproblemen

Daarnaast kan er ook sprake zijn van lokale waterproblemen die worden veroorzaakt door een (tijdelijk) te beperkte afvoer van regenwater dat valt op verharde oppervlakken en door te hoge of te lage grondwaterstanden. Hierbij is doorgaans geen sprake van een veiligheidsrisico. Het gaat hierbij in feite om een lokaal bestuurlijke risicoanalyse.

Bij het onderdeel stedelijke wateropgave riolering zijn de vragen onderverdeeld in de volgende blokken:

- Afvalwater buitengebied;
- Afvalwaterakkoord;
- Riooloverstorten;
- Hemelwater;
- Stedelijk grondwater.

De volgende vragen gaan over afvalwater buitengebied

1. Bij hoeveel panden in het buitengebied wordt nog zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater geloosd?

En kunt u dit onderverdelen in panden waar riolering wordt aangelegd en waar individuele voorzieningen (IBA's, septicetanks) worden aangelegd?

		Totaal aantal panden dat thans zonder voorziening ongezuiverd huishoudelijk afvalwater	Wordt riolering aangelegd	Worden individuele maatregelen getroffen
		1	2	3
Aantal panden buitengebied	a			

2. Speelt de gemeente een rol bij de realisatie van deze individuele voorzieningen?

Indien uw gemeente ten aanzien van deze individuele voorzieningen een zogenaamde brede zorgplicht op zich genomen, kunt u hier ja invullen

- 1 Ja, welke.....
- 2 Nee

De volgende vragen gaan over het afvalwaterakkoord

Uitleg over het afvalwaterakkoord:

Afstemming tussen rioleringsbeleid en zuiveringsbeleid is een belangrijke opgave voor gemeenten en waterschappen. In toenemende mate worden daarom optimalisatiestudies uitgevoerd. Het resultaat van een dergelijke optimalisatiestudie kan in een afvalwaterakkoord opgenomen worden. Een afvalwaterakkoord is een belangrijk middel om deze afstemming gestalte te geven. Om het opstellen van een afvalwaterakkoord te stimuleren, hebben de VNG en UvW op 17 november 2003 een gezamenlijk opgestelde handreiking afvalwaterakkoord het land in gestuurd (ledenbrief 03/152).

3. Zijn er om riolering en zuivering beter op elkaar te laten afstemmen in uw een of meer van de volgende activiteiten uitgevoerd?

- 1 Een optimalisatiestudie uitgevoerd
- 2 Een afvalwaterakkoord of –plan opgesteld → Vraag C.4
- 3 Een optimalisatiestudie uitgevoerd én een afvalwaterakkoord of –plan opgesteld. → Vraag C.4
- 4 Nee, in onze gemeente is geen sprake van een van deze activiteiten

→ Vraag C.5

4. Is/wordt bij het opstellen van het afvalwaterakkoord/-plan gebruik gemaakt van de “Handreiking afvalwaterakkoord” van de VNG en UvW?

Deze handreiking is op 17 november 2003 per VNG-ledenbrief (nr. 03/152) aan u toegezonden.

- 1 Nee
- 2 Ja

De volgende vragen gaan over riooloverstorten

5. Is de basisinspanning voor rioleringszorg inmiddels gehaald?

1 Ja

➔ Vraag C.7

2 Nee

6. Wanneer verwacht u dat de basisinspanning rioleringszorg wel wordt gehaald?

Als u het niet zeker weet, kunt u een schatting geven.

Verwachte datum halen
basisinspanning

(maand)__ __--- (jaar)__ __ __ __

7. Is er een begin gemaakt met het waterkwaliteitsspoor?

1 Ja

2 Nee

➔ Vraag C.9

3 In de gemeente wordt geen discussie over het waterkwaliteitsspoor
gevoerd ➔ Vraag C.9

8. Is daarbij voldoende duidelijk welke partij de financieringsverantwoordelijkheid draagt voor de bekostiging van de maatregelen die daar uit voortvloeien?

1 Ja, welke partij...

2 Nee

De volgende vragen gaan over hemelwater

9. Zijn er de afgelopen jaren water op straat situaties geweest of andere overlastsituaties veroorzaakt door hemelwater?

- 1 Ja
- 2 Nee

➔ Vraag
C.11

10. Zijn er naar aanleiding van de water op straat situaties of andere overlastsituaties maatregelen genomen om dergelijke situaties in de toekomst te voorkomen?

- 1 Ja, welke...
- 2 Nee

De volgende vragen gaan over grondwater

11. Is er in de gemeente sprake van overlast door structureel te hoge of te lage grondwaterstanden?

- 1 Ja, van te hoge
- 2 Ja, van te lage
- 3 Nee

➔ Vraag D.1

12. Zijn er naar aanleiding van de overlast maatregelen genomen om dergelijke situaties in de toekomst te voorkomen?

1 Ja

2 Nee

➔ Vraag D.1

D. Afronding

1. Hieronder kunt u opmerkingen maken naar aanleiding van deze vragenlijst.

HARTELIJK DANK VOOR HET INVULLEN VAN DEZE ENQUÊTE

7 Bijlage ‘NBW en de stedelijke wateropgave’

Het begrip stedelijk wateropgave wordt in feite in het NBW voor het eerst geïntroduceerd en komt daarin drie keer voor. Deze term wordt daarin echter niet gedefinieerd. Het begrip stedelijke wateropgave wordt in de eerste plaats als koepelterm gebruikt voor artikel 4 waarin het opstellen van waterplannen en de aanpak van stedelijke grondwaterproblemen worden benoemd. Daarnaast wordt in artikel 10 aangegeven dat gemeenten en waterschappen verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de regionale en stedelijke wateropgave. Uit het NBW kan worden afgeleid dat de VNG verantwoordelijk is voor een rapportage over de stedelijke wateropgave.

Het begrip stedelijke wateropgave wordt sindsdien gebruikt als populair (ook in bestuurlijke taal) containerbegrip voor de diverse maatregelen die ten behoeve van het droge voeten houden in het bebouwd gebied genomen moeten worden vanuit verschillende perspectieven (oppervlaktewater, riolering, grond- en hemelwater) en belangen (lokaal en regionaal). Uit het NBW wordt duidelijk dat bij de stedelijke wateropgave de ruimteclaim die voortvloeit uit het toepassing van de NBW-werknormen een belangrijke rol speelt. Deze werknormen worden momenteel getoetst via een iteratief proces. Uit het NBW blijkt dat dit toetsingsproces primair uitgevoerd wordt door waterschappen, in overleg met provincies en gemeenten.